

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Komparace jednokomorových parlamentů
v soudobé středovýchodní Evropě**

Martin Valenta

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a východoevropská studia

Bakalářská práce

**Komparace jednokomorových parlamentů
v soudobé středovýchodní Evropě**

Martin Valenta

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D

Konzultant:

Mgr. Jan Ptáčník

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2012

.....

Poděkování:

Rád bych touto cestou poděkoval panu doc. PhDr. Michalu Kubátovi, Ph.D a panu Mgr. Janu Ptáčnickovi za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování bakalářské práce.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 PARLAMENT	5
3 CHARAKTERISTIKA JEDNOKOMOROVÝCH PARLAMENTŮ SLOVENSKA, MAĎARSKA, ESTONSKA, LOTYŠSKA A LITVY Z HLEDISKA VOLEB A POLITICKÉHO SLOŽENÍ	9
3.1 Slovensko	9
3.1.1 Volby.....	10
3.1.2 Politické složení (strany).....	12
3.2 Maďarsko	18
3.2.1 Volby.....	19
3.2.2 Politické složení (strany).....	21
3.3 Estonsko	25
3.3.1 Volby.....	26
3.3.2 Politické složení (strany).....	29
3.4 Lotyšsko	30
3.4.1 Volby.....	32
3.4.2 Politické složení (strany).....	34
3.5 Litva	36
3.5.1 Volby.....	37
3.5.2 Politické složení (strany).....	39
4 KOMPARACE PARLAMENTŮ SLOVENSKA, MAĎARSKA, ESTONSKA, LOTYŠSKA A LITVY	43
4.1 Volby	44
4.2 Politické složení (strany)	46

4.3 Unikameralismus vs. bikameralismus	48
5 ZÁVĚR	51
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	54
7 RESUME	58
8 PŘÍLOHY	59

1 ÚVOD

Jednou ze základních institucí potřebných pro správné fungování demokratického státu je bezesporu parlament. Na světě existuje mnoho podob státních parlamentů s různými pravomocemi, schvalovacími procedurami, uspořádáním, velikostmi a funkcemi. Podle těchto základních odlišností pak řadíme parlamenty do mnoha různých skupin. Jednou z těchto skupin může být bezpochyby rozdělení parlamentů na jednokomorové a dvoukomorové.

K rozšíření jednokomorových parlamentů v zemích střední a východní Evropy došlo zejména v 90. letech 20. století po pádu východního bloku a následné demokratizaci komunistických států. V případě Pobaltí, ale také například Slovenska, došlo k vytvoření jednokomorových parlamentů poté, kdy se tyto jednotlivé státy osamostatnily. Naproti tomu v případě Maďarska fungoval jednokomorový parlament již v období socialistického režimu a země si ho ponechává doposud.

V této vícepřípadové studii se budu zabývat jednokomorovými parlamenty v soudobé středovýchodní Evropě, přesněji parlamenty Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska a Litvy. Na základě parlamentů těchto zemí se pokusím popsat a poté komparovat zejména jejich současný volební systém a politické složení parlamentních stran. Jednokomorové parlamenty ve Slovensku, Maďarsku, Estonsku, Lotyšsku a Litvě se od sebe částečně odlišují ve způsobu volby a politickém složení. Pro vypracování následující práce se snažím uplatnit empiricko-analytický přístup se synchronní komparativní metodou.

Výběr tohoto tématu jsem provedl na základě několika důvodů. Prvním z důvodů je, že parlament tvoří bezesporu primární stavební částici každého demokratického politického systému. Dalším důvodem mého výběru je skutečnost, že žiji v České republice, kde existuje fungující dvoukomorový parlament, ale zároveň se objevují hlasy, často

podpořené veřejným míněním, které se snaží prosazovat změnu v parlament jednokomorový. Třetím důvodem, na základě kterého jsem si zvolil toto téma, je skutečnost, že všechny zkoumané státy se nacházejí v regionu středovýchodní Evropy a vyznačují se určitými společnými prvky, které s tímto regionem souvisejí a které jednotlivé státy v tomto regionu spojují. V neposlední řadě je důvodem mého výběru také fakt, že komparativní metodu považuji za jednu z nejdůležitějších a nejrozšířenějších výzkumných metod, které bývají v rámci politické vědy uplatňovány.

Cílem této práce je jednotlivě a podrobně popsat způsob obsazování a politické složení v parlamentech Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska a Litvy. Dále se zaměřím na jejich vzájemné porovnání, ve kterém se budu snažit poukázat, do jaké míry jsou si parlamenty jednotlivých zemí podobné a zároveň, jak se od sebe liší ve výše zmíněných otázkách voleb a politického složení.

Uvedené státy jsem zvolil na základě několika společných prvků, kterými se vyznačují. Všechny státy se nacházejí v regionu středovýchodní Evropy a svojí velikostí je můžeme řadit mezi malé a středně velké státy, na základě počtu obyvatel i rozlohy. Dále státy spojuje společná moderní historie, několik desetiletí komunistických režimů a přechod k demokracii po jejich pádu, kdy musely schválit nové demokratické ústavy a vytvořit nové parlamentní uspořádání. Všechny státy se v současné době vyznačují prozápadně orientovanou politikou a od roku 2004 jsou také členy Evropské unie.

Z hlediska struktury je text rozdělen do několika hlavních kapitol. Po úvodu následuje kapitola s názvem „Parlamenty“. V této kapitole se zaměřuji na obecnou charakteristiku parlamentu, na vymezení parlamentního systému, spočívajícího ve spolupráci s exekutivou, a na jeho základní funkce. Dále stručně definuji volby, jako prostředek rozhodování voličů a systém politických stran, který do značné míry parlament ovlivňuje. Nakonec se zaměřím na rozdělení parlamentu na

jednokomorový a dvoukomorový a pokusím se zmínit některé důvody, na základě kterých byly jednokomorové nebo dvoukomorové parlamenty vytvořeny. V přílohách jsou pak uvedeny jednotlivé tabulky, uvádějící podrobné parlamentní volební výsledky v každém z pěti komparovaných států.

Stěžejní část práce se nachází v kapitolách následujících. Třetí kapitola s názvem „Charakteristika jednokomorových parlamentů Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska a Litvy, z hlediska voleb a politického složení“ je rozdělena do pěti podkapitol, z nichž každá představuje jeden zmíněný stát. Každá z následujících podkapitol je dále rozdělena na dvě části. První část nese název „Volby“ a druhá část „Politické složení (strany)“. Ve třetí kapitole se tedy u každého státu zaměřím na charakteristiku voleb do parlamentu a na politické strany, které do parlamentu byly zvoleny.

Ve čtvrté kapitole s názvem „Komparace parlamentů Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska a Litvy“ se zpočátku věnuji obecné komparaci parlamentů všech pěti zemí. V další části se poté zaměřuji na komparaci voleb do jednotlivých parlamentů a na komparaci politických stran, které byly do jednotlivých parlamentů ve všech pěti zemích zvoleny. V poslední části čtvrté kapitoly se snažím obecně zhodnotit unikameralismus fungující v komparovaných zemích, jeho výhody a nevýhody, které jsou s ním v jednotlivých zemích spojeny, a problém chybějící „pojistky demokracie“, spočívající v neexistenci druhé komory parlamentu.

Pro zpracování bakalářské práce jsem využil zejména knižních titulů a částečně elektronických informačních zdrojů. Mezi nejdůležitější knižní zdroje řadím zejména Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy (Kubát, 2004), Nové demokracie střední a východní Evropy (Cabada, 2008), Komparace politických systémů III. (Cabada, Dvořáková, 2004), Ústavy států Evropské unie (Klokočka, 2005), Volební systémy postkomunistických zemí (Šedo, 2007)

a Politické strany moderní Evropy (Strmiska, 2005). Tyto výše zmíněné knižní tituly považuji za velmi dobře zpracované a vhodné pro čerpání informací do mé bakalářské práce. V rámci použitých elektronických informačních zdrojů jsem pro tvorbu práce vycházel zejména z dat oficiálních internetových stránek jednotlivých parlamentů, statistických úřadů a dalších vybraných státních institucí uvedených států.

2 PARLAMENT

Parlament je v současné době základní institucí demokratických systémů vlád a zároveň v délce své existence také proměnnou, která vede k pochopení jednotlivých demokratických vládních systémů (Klokočka, 2006: 334).

Základním principem každého demokratického parlamentu je jeho svrchovanost. Parlamentní systémy jsou založeny na sdílení zákonodárné a výkonné moci, z toho důvodu nelze oddělit moc parlamentu od moci vlády, a obě instituce jsou nuceny spolu vzájemně kooperovat. Alternativou parlamentního systému, kterým se vyznačuje zejména Evropa, je systém prezidentský, který funguje například ve Spojených státech (Sartori, 2001: 110-111). Parlament je primárním a nezbytným orgánem, potřebným pro správné fungování každého demokratického státu (Kubát, 2003: 54). Na základě svého výhradního postavení disponuje parlament řadou pravomocí, které jsou pro fungování státu nezbytné. Mezi čtyři základní funkce parlamentu můžeme obecně zařadit: schvalování zákonů, kontrolu exekutivy, politickou reprezentaci a legitimaci politiky (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2011: 135).

Schvalování zákonů patří mezi klíčovou funkci, kterou moderní parlamenty běžně disponují, i když nejsou jedinými možnými navrhovateli zákonů a v reálu většinou pracují spíše s předlohami vytvořenými exekutivou. Za dobu, po kterou dochází k rozvoji demokracií, se stala jednou z hlavních funkcí parlamentů také kontrola vlády. Fungující parlamentní systém je založen na těsné kooperaci mezi parlamentem a vládou, která bývá často označována jako „sdílení moci“. Její naplnění je uskutečňováno zejména prostřednictvím interpelací nebo debat v příslušných parlamentních výborech a komisích. Vláda si také zpravidla musí zajistit parlamentní většinu, protože je to právě parlament, kdo vládu potvrzuje do své funkce a zároveň ji může z funkce odvolat (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2011: 135-137).

Třetí významnou a zároveň nejstarší funkcí, kterou zastává parlament, je reprezentativnost, která je zároveň velmi významným prvkem spojení politického systému se společností. Poslední funkcí, kterou disponuje dnešní parlament v demokratických státech, je legitimace politiky a jednání o její formě. S tím souvisí zejména demokratické volby, které se po několika letech pravidelně opakují, a také komunikace s veřejností a reagování parlamentu na její podněty (Klokočka, 2006: 335).

Demokratický parlament se stává svojí povahou legitimity suverénem, protože je volen ve všeobecných, rovných, přímých a tajných volbách (Klokočka, 2006: 336). Volby, pak můžeme považovat za proceduru klidného řešení politických sporů ve společnosti, díky kterým dochází k ověření veřejného mínění volených státních orgánů, čímž volby plní jak politickou, tak i státní funkci. Prostřednictvím výběru jednotlivých osob a stran do volených státních orgánů uplatňuje volič svou kontrolní funkci. Kontrolní funkci má také parlament vůči vládě, ale její intenzita je přímo úměrná síle opozice zasedající v parlamentu, jejíž prostředky jsou často omezené z důvodu jejího minoritního zastoupení v parlamentu (Klokočka, 2006: 309-313).

Vnitřní skladba a uspořádání činnosti parlamentu bývají upraveny vnitřním jednacím řádem komory. Významným prvkem, který však ovlivňuje úlohu dnešního parlamentu, je vliv systému politických stran, který působí na funkce parlamentu i vlády „zevnitř“. V souvislosti s rostoucí úlohou politických stran tak dochází k ovlivňování výstupů interních procesů parlamentního rozhodování a kontroly, nikoli ale k ovlivňování elementární funkce parlamentního tělesa jako takového. Parlament tedy disponuje tradičními formami činnosti, jejichž obsah se mění v závislosti na poměru majority a minority v něm. V moderním parlamentu, ve kterém je majorita soudržná, můžeme tedy zákonodárství považovat za výsledek úsilí vlády, podpořené právě parlamentní většinou (Klokočka, 2006: 336-337).

Z pohledu interní struktury parlamentů je možné parlamenty rozdělit na jednokomorové a dvoukomorové. V tomto případě je také často používáno označení unikameralismus a bikameralismus. Je třeba však zdůraznit, že je možný vznik i více komor v rámci jednoho parlamentu. Praktickým příkladem takového systému může být bývalá Socialistická federativní republika Jugoslávie, která v rámci všech úrovní samosprávy sdružovala pět komor. V současné době ale takové uspořádání nebývá příliš obvyklé (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2011: 138).

Základní problém, který se objevuje při tvorbě nových ústav, je otázka, zdali utvořit parlament jednokomorový nebo dvoukomorový. Podle zastánců unikameralismu je suverenita parlamentního tělesa nedělitelná, a proto není žádoucí, aby docházelo k rozdělení národní reprezentace do více parlamentních komor (Enache, 2005). Mezi další argumenty pro vytvoření jednokomorového parlamentu patří zejména rychlejší proces rozhodování, vyšší odpovědnost, nižší náklady na jeho provoz nebo větší politická akceschopnost (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2011: 138).

V kontrastu těchto skutečností však stojí argumenty zastánců dvoukomorového parlamentu, kteří poukazují na jakousi bezpečnostní pojistku, která funguje pouze ve chvíli, kdy existuje druhá komora parlamentu. Podle zastánců bikameralismu je shromáždění veškeré legislativní moci v jednom parlamentním tělesu velmi riskantní (Sartori, 2001: 185). Bikameralismus totiž do systému přispívá větší separací moci a do jisté míry zajišťuje určitou kontrolou rovnováhy parlamentního systému. Díky bikameralismu tedy dochází ke schvalování menšího množství legislativy, nežli v případě unikameralismu, protože tato legislativa musí projít systémem dvojí kontroly (Rogers, James, R., 2003: 510-513). Na druhou stranu zastánci dvoukomorových systémů poukazují také na fakt, že jednotlivé komory si nesmějí být příliš podobné a zejména by pak neměly disponovat shodnými pravomocemi (Avram, Radu, 2009: 16). V takovém případě může dojít k „nepřátelství většin“ v jednotlivých

komorách, které může způsobit zablokování celého parlamentu. „Naopak extrémně slabý dvoukomorový systém nás přivádí do krajnosti, kdy dvoukomorový systém přechází v systém jednokomorový (jako např. v Británii)“ (Sartori, 2001: 189).

Důvody, na základě kterých přistoupily některé státy na unikameralismus a jiné na bikameralismus, se nedají jasně specifikovat. Obecně lze konstatovat, že unikameralismus je častý pro parlamenty fungující v unitárních státech, ale velmi vzácný pro parlamenty, které fungují na základě federativního uspořádání (Avram, Radu, 2009: 15). V případě postkomunistických států středovýchodní Evropy se nehledělo při tvorbě parlamentů na takové aspekty, jako je například velikost státu nebo jeho vnitřní složení. Navíc jsou všechny státy v regionu unitárními, a proto nemůžeme dedukovat důvody rozhodnutí na základě dělení podle unitarismu a federalismu. Důležitou roli představovaly spíše prvky „historicko-politické“. Zároveň v případě Československa si po jeho rozpadu Slovenská republika vytvořila systém unikamerální, ale Česká republika šla cestou bikameralismu, která bývá také často vysvětlována například úsilím o politické zaopatření členů Federálního shromáždění, které mělo v té době zaniknout (Kubát, 2003: 54-55).

3 CHARAKTERISTIKA JEDNOKOMOROVÝCH PARLAMENTŮ SLOVENSKA, MAĎARSKA, ESTONSKA, LOTYŠSKA A LITVY Z HLEDISKA VOLEB A POLITICKÉHO SLOŽENÍ

3.1 Slovensko

Slovenský parlament, který nese název Národní rada Slovenské republiky, je jediným jednokomorovým zákonodárným a ústavodárným tělesem na Slovensku. Činnost Národní rady řídí a organizuje předseda a místopředsedové. Ve Slovenské Národní radě zasedá 150 poslanců, kteří jsou voleni na čtyřleté volební období ve všeobecných, rovných a přímých volbách tajným hlasováním. Národní rada je usnášeníschopná v případě, že je přítomná nadpoloviční většina poslanců. Na schválení zákonů a usnesení je potřebná jednoduchá většina přítomných poslanců, v případě vrácení zákona prezidentem je potřebná nadpoloviční většina všech poslanců a v případě změny ústavy, vyhlášení války, odvolání prezidenta nebo přijetí mezinárodní smlouvy je nutná třípětinová většina všech poslanců. Pokud se stane poslanec členem vlády, pak jeho mandát nezaniká, ale neuplatňuje se (Klokočka, 2005: 262-268).

Mezi hlavní pravomoci parlamentu patří ratifikace mezinárodních smluv, schvalování státního rozpočtu, schvalování vyslání a přítomnosti ozbrojených sil nebo vyhlášení referenda. Parlament disponuje právem jednat o programovém prohlášení nové vlády, které je spojeno s vyslovením důvěry vládě (čl. 86 Ústavy Slovenské republiky). Poslanci mají také právo interpelace členů vlády. Národní rada může vyzvat člena vlády k účasti na schůzi. Po odpovědi na interpelaci dochází k rozpravě, která může být spojena s hlasováním o důvěře jednotlivému ministroví nebo celé vládě. Poslanci také disponují poslanceckou imunitou a jejich mandát může zaniknout jen ve specifických případech nebo pokud se ho poslanec vzdá. V souvislosti se zavedením přímé volby prezidenta může parlament vyvolat lidové hlasování o jeho odvolání nebo podat žalobu k ústavnímu soudu za porušení ústavy či vlastizrady. V obou případech je

nutná třípětinová většina poslanců. Lidové hlasování o odvolání prezidenta je pak úspěšné, pokud se pro vysloví většina všech oprávněných voličů. Naopak, pokud není lidové hlasování úspěšné, pak prezident rozpustí Národní radu a vyhlásí nové parlamentní volby (Kubát, 2004a: 363-365).

3.1.1 Volby

Od roku 1990 došlo na Slovensku k několika významnějším změnám volebního systému. Při volbách v roce 1990 bylo Slovensko děleno na 4 volební kraje, minimální potřebné volební kvorum činilo pouze 3% a v prvním skrutiniu byla použita Hareova kvóta¹. Před volbami v roce 1992 byla provedena reforma, na základě které došlo ke zvýšení klauzule pro samostatně kandidující subjekty na 5% a zavedení 7% klauzule pro koalice dvou až tří stran a 10% klauzule pro koalice čtyř a více stran. Zároveň byla zavedena Hagenbach-Bischoffova² kvóta pro obě skrutinia sčítání. Tato volební změna byla velmi významná, protože znemožnila vstup několika subjektům do parlamentu a zapříčinila vysoký propad voličských hlasů, který činil téměř 24%. Stejně volební změny byly uplatněny i při dalších parlamentních volbách v roce 1994 (Kopeček, 2006: 275-276).

K následující rozsáhlé změně došlo před volbami v roce 1998, kdy vládní koalice vedená Mečiarovou HZDS prosadila zrušení čtyř volebních obvodů a zavedení pouze jednoho celostátního obvodu. Zároveň došlo k zamezení kandidatury člena jedné politické strany na kandidátní listině jiné politické strany, a pokud kandidovaly strany v koalici, musela každá z nich překročit 5% klauzuli. Tímto způsobem došlo k zamezení

¹ Tvorba volebního čísla probíhá tak, že celkový počet odevzdaných platných hlasů v daném volebním obvodě se vydělí celkovým počtem mandátů, které lze v tomto obvodě získat (Říchová, 2007: 153).

² Tvorba volebního čísla probíhá tak, že celkový počet odevzdaných platných hlasů ve volebním obvodě je vydělen počtem mandátů, které připadají na volební obvod plus jedna (Kubát, 2004c: 289).

proniknutí menších stran do parlamentu. Ve volbách v roce 2002 se již hlasovalo systémem klauzulí, který byl zaveden před změnami v roce 1998, tedy 5% pro jednu stranu a 7% a 10% pro koalice, a znovu se naskytl možnost kandidatury členů jedné politické strany na kandidátní listině jiné politické strany. Jediný celostátní volební obvod však zůstal doposud zachován (Kopeček, 2006: 277). Další volby do Slovenské Národní rady se konaly v letech 2006, 2010 a 2012. Tyto volby již nebyly poznamenány žádnými významnějšími změnami volebního systému³.

Volby do Národní rady Slovenské republiky probíhají pomocí všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasování, podle zásad poměrného zastoupení. Voleni mohou být občané Slovenské republiky, kteří jsou starší 21 let, disponují volebním právem a mají trvalý pobyt na území Slovenské republiky. Aktivní volební právo pak připadá každému občanovi Slovenské republiky, kterému je v den voleb 18 a více let. Ke ztrátě volebního práva dochází v případě, kdy u občana došlo k trestu odnětí svobody, zákonnému omezení svobody nebo v případě zbavení způsobilosti k právním úkonům (Cabada, Dvořáková, 2004: 109). Při volbě kandidátky je voliči umožněno přidělit až čtyři preferenční hlasy (Zákon č. 333/2004 Z.z.).

Poslanci Národní rady Slovenské republiky jsou voleni v jednom celostátním volebním obvodě, který je dále rozdělen na jednotlivé volební okrsky. Vyhlášení voleb je v pravomoci předsedy Národní rady, musejí se konat jeden den a musí k nim dojít do 110. dne po jejich vyhlášení. Na samotný proces voleb dohlíží Ústřední volební komise, které podléhají všechny nižší volební komise v jednotlivých obvodech a okrscích. Voliči volí ve svých volebních obvodech, na základě trvalého pobytu, ale mohou také požádat o volební průkaz, díky kterému je jim umožněno volit

³ Poslední novela volebního zákona byla vytvořena v roce 2004 zákonem č. 333/2004 Z.z. o volbách do Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (Zákon č.333/2004 Z.z.).

v jakémkoli volebním okrsku na území Slovenska. Zároveň je také možné volit prostřednictvím pošty, pokud například volič nemá trvalé bydliště na území Slovenska nebo pokud se v době konání voleb na území nezdržuje a požádal svou obec o možnost volby poštou (Cabada, 2008: 55).

Kandidáti na poslance jsou zapsáni na kandidátních listinách, které musí být odevzdány nejdéle 90 dní před dnem konání voleb. Jedna kandidátní listina může obsahovat maximálně 150 kandidátů, kteří jsou na kandidátních listinách zapsáni v pořadí, které předpokládá pravděpodobnost jejich zvolení. Voliči však mají možnost kroužkováním jednotlivých kandidátů přidělovat preferenční hlasy, kterými mohou pořadí kandidátů změnit. Do 48 hodin před začátkem voleb se pak může kandidát nebo celá politická strana či koalice vzdát kandidatury a z voleb odstoupit (Cabada, 2008: 55).

3.1.2 Politické složení (strany)⁴

Slovenský systém politických stran z pohledu počtu úspěšných kandidátek vykazuje možnost zastoupení většího počtu aktérů na parlamentní půdě. Mimo rok 1992, který byl ovlivněn ziskem 74 mandátů pro HZDS, uspělo v každých parlamentních volbách minimálně 6 politických subjektů. Zároveň se mimo rok 2006 objevilo vždy minimálně jedno nové uskupení, kterému se podařilo překročit 5% volební klauzuli nutnou pro vstup do parlamentu. Z výsledků parlamentních voleb mezi roky 1990 a 2012 také vyplývá, že stávajícím stranám se vesměs nedaří získávat v následujících volbách více mandátů než v těch předchozích. Jedinou výjimkou v tomto smyslu je strana Směr, které se naopak daří počet mandátů od roku 2002 v každých následujících volbách navyšovat⁵ (Šedo, 2007: 130-133).

⁴ U názvů jednotlivých stran je používána česká transkripce.

⁵ Parlamentné voľby, Dostupné na:

<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490,15.4.2012>.

Lidová strana – Hnutí za demokratické Slovensko (LD-HZDS)

HZDS opírá svůj program o křesťanský, národní, občanský a sociální pilíř. Zakladatelem a předsedou strany je charismatický a kontroverzní vůdce Vladimír Mečiar. Od založení HZDS existovalo ve straně několik odlišných politických proudů, jejichž hlavní představitelé postupně opustili stranu nebo byli odstaveni z vedoucích pozic. HZDS bylo v devadesátých letech hlavní a největší politickou stranou, která se podílela na vládě mezi roky 1992 až 1998. Poté se strana musela uchýlit do opozičních lavic, protože její koaliční potenciál byl takřka nulový, strana se ocitla v politické izolaci a zároveň její voličský potenciál s každými dalšími volbami postupně klesal (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilík, 2005: 472). V roce 2003 strana změnila svůj název na Lidovou stranu – Hnutí za demokratické Slovensko (LD-HZDS)⁶. Ve volbách v roce 2006 dosáhlo LD-HZDS pouze necelých 9% hlasů, ale podařilo se mu prolomit politickou izolaci a vytvořit koalici s vítězným Směrem a Slovenskou národní stranou (Kopeček, 2007: 176-177). V dalších volbách v roce 2010 a 2012 již LD-HZDS nedokázalo překročit 5% klauzuli a strana se tak nedostala do parlamentu⁷.

Směr – Sociální demokracie (Směr-SD)

Strana Směr byla založena v prosinci 1999 a jejím zakladatelem se stal charismatický politik Robert Fico, který o straně hovořil jako o formaci, která přináší do slovenské politiky „třetí cestu“. Na začátku své existence se strana nesnažila vymezit na ose levice-pravice, ale snažila se upoutat pozornost voličů racionálními přístupy ke stávajícím problémům (Kopeček, 2007: 284-285). Ve volbách v roce 2002 se strana umístila na třetím místě a vzhledem k jejímu výraznému vymezení proti oběma úspěšnějším stranám (HZDS a SDKU), byla nucena zasednout v opozici (Kopeček, 2007: 288-290). Přestože

⁶ História strany, Dostupné na: <http://www.hzds.sk/?mod=clanky&par=strana-historia-strany&menu=41>, 25.2.2012.

⁷ Pridelenie mandátov politickým stranám, Dostupné na: http://app.statistics.sk/nrsr_2010/sr/tab4.jsp?lang=sk, 25.2.2012.

v počátcích své existence se strana neprezentovala jako levicová, postupem času se přesunula k sociálnědemokratické identitě a převzala myšlenku západoevropských sociálnědemokratických stran, které se hlásí k „Novému středu“. V průběhu let 2003 a 2004 postupně strana pohltila čtyři menší levicové subjekty a přejmenovala se na Směr – Sociální demokracie (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilek, 2005: 473). V parlamentních volbách v roce 2006 již Směr jednoznačně zvítězil a sestavil koalici se dvěma menšími marginálními stranami (HZDS a SNS) (Kopeček, 2007: 294). V dalších volbách do Národní rady, které se konaly v roce 2010, se Směru podařilo znovu zvítězit a přestože byl největší vládní stranou, získal o 12 mandátů více než ve volbách předešlých⁸. Ačkoli však strana zvítězila, nepodařilo se jí vytvořit koalici a skončila v opozičních lavicích⁹. V předčasných volbách v roce 2012 Směr znovu posílil a podařilo se mu získat 83 poslaneckých mandátů¹⁰. Na základě volebního výsledku pak sestavil Robert Fico jednobarevnou vládu, která se v Národní radě opírá o pohodlnou většinu¹¹.

Slovenská demokratická a křesťanská unie – Demokratická strana (SDKÚ-DS)

SDKÚ vznikla v roce 2000 a stala se nástupkyní tehdejší Slovenské demokratické koalice. Mezi její zakladatele patřilo zejména liberální křídlo Křesťanskodemokratického hnutí (KDH) a část členů liberální Demokratické unie (DÚ). Strana se považuje za pravostředovou stranu s křesťanskodemokratickým, konzervativním a liberálním směřením. V roce 2003 vznikla uvnitř strany platforma Svobodné fórum, která kritizovala předsedu Dzurindu a na konci roku se od SDKÚ odtrhla (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilek, 2005: 472-473). Ve volbách

⁸ Pridelenie mandátov politickým stranám, Dostupné na: http://app.statistics.sk/nrsr_2010/sr/tab4.jsp?lang=sk, 25.2.2012.

⁹ Strna SMER-SD predstavila tieňovú vládu, Dostupné na: <http://www.strana-smer.sk/1712/strana-smer-sd-predstavila-tienovu-vladu>, 25.2.2012.

¹⁰ Definitívne výsledky, Dostupné na: <http://app.statistics.sk/nrsr2012/menu/indexV.jsp?lang=sk>, 16.4.2012.

¹¹ Robert Fico, Dostupné na: <http://www.vlada.sk/>, 16.4.2012.

v roce 2002 se SDKÚ podařilo získat přes 15% hlasů ve volbách a stala se druhou nejsilnější stranou po HZDS. Výsledky voleb umožnily Dzurindovi sestavit koaliční vládu, která však disponovala pouze 78 mandáty (Fiala, Herbut, 2003:168-171). Tato křehká většina se začala v průběhu volebního období rozpadat, ale Dzurindovi se podařilo udržet menšinovou vládu, která vydržela téměř do konce svého volebního období. Na počátku roku 2006 se SDKÚ spojila s Demokratickou stranou a změnila svůj název na Slovenskou demokratickou a křesťanskou unii – Demokratickou stranu (SDKÚ-DS). V předčasných volbách v roce 2006 se straně podařilo získat přes 18% voličských hlasů a stala se znovu druhou nejsilnější, tentokrát po Směru. V období mezi léty 2006 až 2010 však působila v parlamentu jako opoziční strana proti vládě premiéra Fica (Kopeček, 2007: 391-393). Stejného pořadí dosáhly první dvě zmíněné strany i v dalších volbách v roce 2010, ale SDKÚ-DS se podařilo sestavit většinovou, středopravou, koaliční vládu se stranami SaS, KDH a MOST-HÍD, vedenou premiérkou Ivetou Radičovou¹². Tato vláda se však rozpadla a v roce 2012 došlo k předčasným volbám, ve kterých zaznamenala SDKÚ-DS výrazný propad, když získala pouze 6% hlasů a zasedla v opozičních lavicích¹³.

Svoboda a solidarita (SaS)

SaS je jednou z nových stran na Slovenské politické scéně, která byla založena ekonomem Richardem Sulíkem. Na ustavujícím kongresu strany v březnu 2009 byl Richard Sulík zvolen předsedou strany¹⁴. SaS se hlásí k pravicově liberálním hodnotám a prosazuje zejména svobodu každého jednotlivce, základní solidární systém nebo vyrovnané veřejné

¹² Koalična dohoda medzi SDKÚ-DS, SaS, KDH a Most-Híd, Dostupné na: <http://www.strana-sas.sk/koalicna-dohoda-medzi-sdku---ds,-sas,-kdh-a-most---hid/175>, 25.2.2012.

¹³ Definitívne výsledky, Dostupné na: <http://app.statistics.sk/nrsr2012/menu/indexV.jsp?lang=sk>, 16.4.2012.

¹⁴ Sloboda a Solidarita, Dostupné na: <http://cs.electionsmeter.com/polls/sloboda-a-solidarita?title=Slovakia#PollMenu>, 25.2.2012.

rozpočty¹⁵. V parlamentních volbách v roce 2010 dokázala strana získat přes 12% voličských hlasů a spolu s dalšími stranami vytvořila koaliční vládu¹⁶. V předčasných volbách v roce 2012 však SaS významně oslabila, když dosáhla „pouze“ na 11 mandátů v Národní radě¹⁷.

Křesťanskodemokratické hnutí (KDH)

KDH bylo založeno již v únoru 1990, což z něho činí jednu z nejstarších polistopadových politických stran. Z hlediska pravolevého vymezení se dá považovat za středopravicovou křesťansko-konzervativní stranu (Cabada, 2008: 59). KDH vychází ze dvou hlavních tradic: slovenského politického katolicizmu a poválečné západoevropské křesťanské demokracie. Mezi základní programové znaky strany patří konzervativní, křesťanské a národní hodnoty. Strana klade důraz zejména na posilování významu rodiny, sociálně tržní hospodářství nebo národní zájmy Slovenska (Fiala, Herbut, 2003: 159). Současným předsedou KDH, zvoleným v roce 2009, je Ján Figel¹⁸. Strana v posledních čtyřech volbách překročila 8% hranici voličských preferencí a z toho důvodu se dá považovat za stabilní parlamentní stranu¹⁹.

Obyčejní lidé a nezávislé osobnosti (OL)

OL je konzervativní populistická politická strana, jejíž čtyři členové byli zvoleni v parlamentních volbách v roce 2010 na kandidátní listině liberální SaS²⁰. V předčasných volbách v roce 2012 již strana vytvořila

¹⁵ Program praktickej strany pre ľudí, Dostupné na: <http://www.strana-sas.sk/zasady-a-hodnoty>, 25.2.2012.

¹⁶ Koaličná dohoda medzi SDKÚ-DS, SaS, KDH a Most-Híd, Dostupné na: <http://www.strana-sas.sk/koalicna-dohoda-medzi-sdku---ds,-sas,-kdh-a-most---hid/175>, 25.2.2012.

¹⁷ Definitívne výsledky, Dostupné na: <http://app.statistics.sk/nrsr2012/menu/indexV.jsp?lang=sk>, 16.4.2012.

¹⁸ Ján Figel, Dostupné na: <http://www.kdh.sk/ludia/jan-figel>, 25.2.2012.

¹⁹ Parlamentné voľby, Dostupné na: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>, 16.4.2012.

²⁰ Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti, Dostupné na: <http://cs.electionsmeter.com/hlasovani/obycajni-ludia-a-nezavisle-osobnosti#PollMenu>, 17.4.2012.

vlastní kandidátní listinu a podařilo se jí získat přes 8,5% hlasů²¹. Nejvýraznější osobností strany je Igor Matovič, kterému se v posledních parlamentních volbách podařilo získat přes 150 tisíc preferenčních hlasů voličů²².

MOST-HÍD – Strana spolupráce (MOST-HÍD)

Strana MOST-HÍD byla založena skupinou nespokojených poslanců, vedenou Bélou Bugárem, kteří v roce 2009 vystoupily ze strany SMK-MKP (Strana maďarské koalice)²³. První sněm strany se konal v červenci 2009 a předsedou strany byl zvolen Béla Bugár. MOST-HÍD je liberálně konzervativní politická strana, která usiluje zejména o spolupráci mezi většinovou slovenskou společností a maďarskou menšinou²⁴. Ve volbách do Národní rady v roce 2010 strana získala přes 8% voličských hlasů a stala se součástí koaliční vlády Ivety Radičové²⁵. Předčasné volby v roce 2012 pak znamenaly pro stranu zisk necelých 7% hlasů a ztrátu jednoho mandátu²⁶.

Slovenská národní strana (SNS)

SNS patří mezi jeden z nejstarších slovenských polistopadových politických subjektů. Strana byla obnovena v roce 1990 a svým programem se hlásí k předválečné Slovenské národní straně. SNS je nacionalistická strana s výrazně levicovým ekonomickým a sociálním programem a autoritářskou zahraniční politikou (Cabada, 2008:59). Volební výsledky strany se v 90. letech pohybovaly povětšinou mezi 5-9% hlasů. Ve volbách v roce 2002 se straně nepodařilo probojovat do

²¹ Definitívne výsledky, Dostupné na: <http://app.statistics.sk/nrsr2012/menu/indexV.jsp?lang=sk>, 16.4.2012.

²² Igor Matovič, Dostupné na: <http://obycajnuludia.sk/igor-matovic/>, 17.4.2012.

²³ Bývalí poslanci SMK oznámili vznik novej strany, Dostupné na: <http://www.tyzden.sk/news/byvali-poslanci-smk-oznamili-vznik-novej-strany.html>, 25.2.2012.

²⁴ MOST-HÍD, Dostupné na: <http://cs.electionsmeter.com/detail/MOST-HiDi-id4716>, 25.2.2012.

²⁵ Koalična dohoda medzi SDKÚ-DS, SaS, KDH a Most-Híd, Dostupné na: <http://www.strana-sas.sk/koalicna-dohoda-medzi-sdku---ds,-sas,-kdh-a-most---hid/175>, 25.2.2012.

²⁶ Definitívne výsledky, Dostupné na: <http://app.statistics.sk/nrsr2012/menu/indexV.jsp?lang=sk>, 16.4.2012.

parlamentu, ale o čtyři roky později získala necelých 12% voličských hlasů (Šedo, 2007: 130-131). V parlamentních volbách v roce 2010 skončila SNS těsně nad 5% volební klauzulí, ale předčasné volby v roce 2012 znamenaly pro stranu propad pod 5% volební klauzuli a ztrátu parlamentního zastoupení²⁷.

3.2 Maďarsko

Maďarský jednokomorový parlament se nazývá Národní shromáždění a sestává z 386 poslanců. Dne 1. ledna 2012 v Maďarsku vstoupila v platnost nová ústava, která nahradila předešlou z roku 1949²⁸. Podle této ústavy je Maďarský parlament nejvyšším orgánem lidového zastoupení. První článek ústavy přiznává parlamentu pravomoc volby prezidenta republiky, ústavních soudců, ombudsmana, předsedy nejvyššího soudu a generálního prokurátora. Parlament dále rozhoduje o prezidentem navržené osobě na premiérský úřad, vyslovuje důvěru vládě, schvaluje státní rozpočet a mezinárodní smlouvy a rozhoduje v otázkách vojenských akcí nebo vyhlášení války a míru. Mezi povinnosti Národního shromáždění spadá také vyhlášení referenda, pokud dojde ke splnění podmínek stanovených ústavou²⁹. Volby do Národního shromáždění musí být uskutečněny na základě všeobecného a rovného práva, přímým a tajným hlasováním. Parlamentní volby se mají konat v dubnu nebo květnu, po uplynutí čtyř let funkčního období předchozího parlamentu, mimo voleb, které jsou uskutečněny na základě předčasného rozpuštění parlamentu. Mandát Národního shromáždění začíná ustavujícím zasedáním a končí ustavujícím zasedáním příštího parlamentu, které svolává prezident (čl. 2 Základního zákona Maďarska). K rozpuštění parlamentu může dojít ve chvíli, kdy se nepodaří schválit

²⁷ Parlamentné voľby, Dostupné na: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>, 16.4.2012.

²⁸ Legislation of the fundamental law of Hungary, Dostupné na: http://www.mkogy.hu/angol/alk_angol.htm, 26.2.2012.

²⁹ Legislation, Dostupné na: <http://www.mkogy.hu/angol/legislation.htm>, 26.2.2012.

nového předsedu vlády nebo pokud parlament nepřijme zákon o státním rozpočtu do 31. března nového roku (čl. 3 Základního zákona Maďarska).

Maďarský parlament volí svého předsedu a místopředsedy, vytváří stálé výbory a komise, jejímiž členy se stávají poslanci, a jeho usnášeníschopnost je možná ve chvíli, kdy je v Národním shromáždění přítomna nadpoloviční většina všech jeho členů (čl. 5 Základního zákona Maďarska). Každý poslanec Národního shromáždění má nárok na imunitu a jeho mandát zaniká pouze ve zvláštních případech, jako je například jeho odstoupení, smrt nebo neschopnost účastnit se práce parlamentu jeden rok (čl. 4 Základního zákona Maďarska). Poslanci také mohou klást dotazy předsedům nejvyšších státních úřadů a disponují možností interpelovat jakéhokoli člena vlády (čl. 7 Základního zákona Maďarska).

3.2.1 Volby

Maďarský volební systém je považován za jeden z nejstabilnějších volebních systémů fungujících v posledních dvaceti letech v postkomunistických zemích³⁰. Tento model vzešel jako kompromisní z jednání mezi představiteli maďarské komunistické strany a představiteli nově vznikajících opozičních stran. Vzhledem k jeho specifickým složkám, kterými je obohacen, bývá často označován za systém supersmíšený. Ojedinělost maďarského volebního systému spočívá v existenci tří odlišných úrovní rozdělení mandátů, které se realizují na základě dvou jednotlivých hlasů, které odevzdávají voliči ve volbách (Šedo, 2007: 38). Maďarský parlament se skládá z 386 poslanců, z kterých je voleno 152 ve vícemandátových volebních obvodech na základě poměrného volebního systému, 176 v jednomandátových volebních obvodech dvoukolovým většinovým systémem a 58 z kompenzační celostátní kandidátky (Mlejnek, 2004: 133). V poměrné

³⁰ Na konci roku 2011 došlo v maďarském Národním shromáždění ke schválení nového volebního zákona, který by měl platit pro příští volby v roce 2014.

části je voleno 152 poslanců ve vícemandátových župách (obvody podobné krajům v ČR), kterých je dohromady 20, (včetně hlavního města Budapešti) a jejich velikost se pohybuje v rozmezí 4-28 mandátů. V této části voleb mohou získat křesla pouze ty strany, které překročí celostátní 5% klauzuli. Aby byly uznány volby za platné, musí dojít k překročení 50% hranice účasti všech právoplatných voličů, v opačném případě se volby opakují. Ke sčítání hlasů a přerozdělování mandátů se užívá Hagenbach-Bischoffova matematická metoda sčítání hlasů, díky které zůstává část mandátů v župách nepřidělena. Z regionálních kandidátek je tedy možné obsadit 152 křesel, ale mandáty rozdělené stranám, které nedokázaly překročit 5% volební práh, jsou obsazovány z kandidátek celostátních. Z toho důvodu nedošlo ještě v žádných volbách k rozdělení veškerých 152 křesel pouze v poměrné části hlasování (Mlejnek, 2004: 134-136).

V jednomandátových volebních obvodech se rozděluje 176 křesel za uplatnění většinového volebního systému, probíhajícího ve dvoukolové variantě. Pokud v prvním kole neobdrží žádný z kandidátů nadpoloviční většinu hlasů při alespoň 50% volební účasti, pak do druhého kola postupují tři nejúspěšnější kandidáti a kromě těchto tří ještě každý další, který získal minimálně 15% platných hlasů. Ve druhém kole voleb získává mandát kandidát, kterému se podaří dosáhnout nejvyššího počtu hlasů, pokud se voleb zúčastní alespoň čtvrtina oprávněných voličů (Kubát, 2003: 69). Díky většinové části volebního systému se doposud v každých volbách mimo rok 2002 podařilo dostat do parlamentu alespoň jednomu kandidátovi neparlamentního politického subjektu³¹.

Posledních 58 křesel a všechny mandáty, které se nepodařilo přidělit v župách, si mezi sebou rozdělí strany, které dokázaly překročit 5% volební práh v celostátním měřítku. Pro přerozdělení všech zbylých

³¹ A pártok képviselőcsoporthaj és a független képviselő 1990-2012, Dostupné na: http://www.mkogy.hu/internet/plsql/ogy_fotit.fotit_frak_cikl?p_fejlec=l&p_stilus=nyito.css, 26.2.2012.

mandátů se používá d'Hondtova matematická metoda volebního dělitele³². Každá strana si vytváří vlastní kandidátku i pro tento typ rozdělování křesel (Šedo, 2007: 39).

Maďarský volební systém obsahuje několik omezení. Při kandidatuře v jednomandátovém volebním obvodu je potřeba posbírat 750 podpisů od voličů, kteří žijí v daném obvodu. Pro vytvoření regionální kandidátky musí politický subjekt pokrýt alespoň čtvrtinu jednomandátových volebních obvodů na teritoriu regionálního obvodu a pro vytvoření celostátní kandidátní listiny pak volební zákon předpokládá alespoň sedm regionálních volebních kandidátek každého politického subjektu, ucházejícího se o hlasy voličů (Kubát, 2004a: 231-232). Celkově má maďarský supersmíšený systém spíše většinový účinek. Zejména největším politickým subjektům totiž přiděluje větší počty mandátů, než jaký je jejich skutečný zisk voličských hlasů. Naproti tomu malé a nové subjekty jsou značně znevýhodněny zejména podmínkami ustavování kandidátů a kandidátních listin nebo nutností překročení 5% volební klauzule (Cabada, 2008: 81-82).

Maďarská ústava přisuzuje pravomoc vyhlášení termínu voleb prezidentovi republiky (čl. 9 Základního zákona Maďarska). Právo volit a být volen přiznává každému zletilému občanovi Maďarské republiky, pokud nebyl svého práva pravomocně zbaven. Důležitou podmínkou aktivního volebního práva v Maďarsku je také skutečnost, že se volič musí nacházet v den voleb na území Maďarské republiky (čl. XXIII Základního zákona Maďarska).

3.2.2 Politické složení (strany)

Významná odlišnost maďarského stranického systému posttotalitních zemí spočívá v neexistenci široce rozmanitého hnutí, typického pro začátek devadesátých let ve středovýchodních

³² Podle d'Hondtovy metody se provádí dělení celými čísly (1, 2, 3, 4 atd.), jehož výsledkem je zjištění průměru, kterého musí strana dosáhnout pro přidělení mandátu (Říchová, 2007: 152).

postkomunistických zemích. „Maďarský stranický systém byl v době voleb (1990) nejrozvinutějším ve východní Evropě.“ (B.Racz cit. dle Mlejnek, 2004:127) Počáteční stádium maďarského stranického systému lze z hlediska vzniku politických subjektů rozdělit na tři typy. Prvním jsou historické strany, které navázaly na svou činnost před rokem 1948, druhým jsou strany, které vznikly jako nástupci vládnoucí strany z let 1948 – 1989, a třetím typem jsou strany vzniklé po roce 1989. Maďarský stranický systém vykazoval od svého vzniku v roce 1989 po celá devadesátá léta výraznou stabilitu. Mezi roky 1990 až 1998, kdy se konaly troje volby do Národního shromáždění, se pokaždé podařilo proniknout do parlamentu šesti politickým subjektům. Teprve volby v roce 2002 vynesly do parlamentu pouze čtyři strany, přičemž všechny byly v parlamentu přítomny od roku 1990 (Fiala, Herbut, 2003: 98-99). Od roku 1998 již probíhají volby v poměru bipolární soutěže politických stran mezi Fidesz a MSZP. Mimo tyto dvě strany se nedokázaly výrazněji prosadit žádné další staré ani nové politické subjekty (Chiva, 2007: 200). Menší strany, které pronikají do parlamentu, lze považovat spíše za partnery dvou největších stran, nežli za samostatně fungující a vymezující se politické subjekty (Šedo, 2007: 143). Za výjimku může považovat pouze novou stranu Jobbik, které se v posledních volbách podařilo téměř dostihnout MSZP³³.

Svaz mladých demokratů – Maďarská občanská strana (Fidesz)

Fidesz vznikl již v roce 1988 jako nezávislá mládežnická organizace. Ještě v tomtéž roce se konal první sjezd, na kterém bylo přijato programové prohlášení a stanovy strany. Přestože Fidesz započal svoji činnost jako mládežnická organizace, od počátku vzniku Opozičního kulatého stolu byl vnímán ostatními subjekty jako rovnocenný partner (Fiala, Herbut, 2003: 57-58). Až v roce 1993 došlo k transformaci organizační struktury hnutí v běžnou politickou stranu

³³ Distribution of parliamentary mandates by factions, Dostupné na: http://www.mkogy.hu/angol/append/distribution_by_factions.htm, 26.2.2012.

a do jejího čela byl zvolen Viktor Orbán, za jehož vedení se strana postupně proměnila v konzervativní národní stranu pravého středu. V roce 1995 byl název strany doplněn na Fidesz-MPP. Zatímco v první polovině devadesátých let nepatřil Fidesz s voličskou podporou pod 10% hlasů mezi velké parlamentní subjekty, od druhé poloviny devadesátých let již strana stojí v roli vůdčího subjektu maďarské pravice. Fidesz-MPP je kombinací konzervativního a klasického liberálního pojetí s určitými prvky národního nacionalismu. Strana prosazuje zejména fiskální a daňovou politiku, rodinnou politiku a liberální ekonomickou politiku státu (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilík, 2005: 492). Po vyhraných volbách v roce 1998³⁴, vytvořil Fidesz-MPP koaliční vládu, která byla poznamenána rostoucím populismem, a o čtyři roky později zvítězila ve volbách opoziční MSZP. Pro parlamentní volby v roce 2006 vytvořil Fidesz-MPP koalici s KDNP, ale opět se mu nepodařilo zvítězit a byl znovu nucen obsadit opoziční lavice (Cabada, 2008: 83-84). Ve volbách v roce 2010 kandidovala znovu koalice Fidesz-MPP a KDNP, které se podařilo získat 263 mandátů, díky kterým disponuje ústavní parlamentní většinou³⁵.

Maďarská socialistická strana (MSZP)

MSZP vznikla v roce 1989 na základech Maďarské socialistické dělnické strany, která byla rozpuštěna. Stranu založilo tehdejší reformátorské křídlo MSZMP, jehož členové se nazývali socialisté. V prvních volbách se socialistům podařilo získat pouze necelých 11% hlasů, ale postupně dokázali přetvořit stranu v moderní sociálně demokratickou stranu západního typu a jejich volební zisk v dalších volbách výrazně stoupl (Mlejnek, 2004: 128). V roce 2004 došlo v MSZP k rozsáhlým personálním změnám na vedoucích pozicích strany, které lze chápat jako generační výměnu, která dokončila transformační

³⁴ Straně Fidesz se podařilo přetvořit z liberální strany na začátku 90. let na konzervativního vítěze voleb v roce 1998 (Chiva, 2007: 193).

³⁵ A pártok képviselőcsoportjai és a független képviselők 1990-2012, Dostupné na: http://www.mkogy.hu/internet/plsql/ogy_fotit.fotit_frak_cikl?p_fejlec=l&p_stilus=nyito, 2.3.2012.

přeměnu i z personálního hlediska (Cabada, Dvořáková, 2004: 74). Parlamentní volby v roce 1994 se podařilo straně vyhrát se ziskem 33% voličských hlasů a utvořila koaliční vládu. V dalších volbách se voličské preference propadly a MSZP se dostala do opozice. V roce 2002 dokázala strana znovu zvítězit a sestavit vládu se Svobodnými demokraty. Během volebního období došlo k výměně premiéra, kterým se stal Ferenc Gyurcsány, pod jehož vedením vyhrála strana volby i v roce 2006 a setrvala v předešlé vládní koalici (Cabada, 2008: 82-83). Poslední parlamentní volby, které proběhly v roce 2010, MSZP výrazně oslabily. V současnosti strana disponuje pouze 48 mandáty (11 poslanců opustilo stranu po volbách)³⁶.

JOBBIK – Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik)

Strana Jobbik, založená zejména konzervativními studenty, vznikla v roce 2003. Jobbik se považuje za zásadovou, konzervativní a radikálně vlasteneckou křesťanskou stranu, jejímž základním cílem je chránit maďarské hodnoty a zájmy. Do parlamentních voleb v roce 2006 utvořila strana tříkoalici, která ovšem získala pouze 2,2% voličských hlasů. V roce 2007 Jobbik založil vlastní kulturní gardu, na základě které se výrazně zviditelnil a získal značnou popularitu radikálních maďarských voličů. Přestože garda byla později zakázána maďarským soudem, voličská popularita Jobbiku zůstala zachována³⁷. Předsedou strany a hlavním strůjcem rostoucí popularity Jobbiku je od roku 2006 Gábor Vona³⁸. V posledních parlamentních volbách do Maďarského Národního shromáždění se Jobbiku podařilo získat přes 12% voličských preferencí a stal se třetí nejsilnější maďarskou parlamentní stranou³⁹.

³⁶ A pártok képviselőcsoporthai és a független képviselők 1990-2012, Dostupné na:

http://www.mkogy.hu/internet/plsql/ogy_fotit.fotit_frak_cikl?p_fejlec=l&p_stilus=nyito, 2.3.2012.

³⁷ A short summary about Jobbik, Dostupné na: http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html, 26.2.2012.

³⁸ Gábor Vona, Party Chairman, Dostupné na:

http://www.jobbik.com/about_jobbik/about_leadership/3208.html, 27.2.2012.

³⁹ Országgyűlési választások 2010, Dostupné na:

http://www.valasztas.hu/hu/ovi/455/455_0.html, 27.2.2012.

Křesťanskodemokratická strana lidová (KDNP)

KDNP patří mezi „historické strany“, protože její počátky sahají do období konce druhé světové války. Za totalitního režimu strana působila v exilu a po roce 1990 byla znovu obnovena⁴⁰. KDNP se snaží uplatnit zejména prosazováním katolických hodnot ve všech sférách veřejného a společenského života a usiluje o větší vliv katolické církve v zemi⁴¹. Po volbách v roce 1990 zasedla strana ve vládě spolu s Maďarským demokratickým fórem a Nezávislou maloroľnickou stranou. Ještě ve volbách v roce 1994 se straně podařilo překročit potřebnou klauzuli pro vstup do parlamentu, ale poté došlo k jejímu rozpadu. V parlamentních volbách v roce 2006 i 2010 kandidovala strana v koalici s Fidesz a v obou případech dokázala dostat své zástupce do Národního shromáždění⁴².

3.3 Estonsko

Ústavodárný orgán, jemuž náleží zákonodárná moc v Estonsku, je jednokomorové Státní shromáždění (Riigikogu). V Riigikogu zasedá 101 poslanců, kteří jsou voleni na čtyřleté funkční období principem poměrného zastoupení. Volby jsou všeobecné, rovné, přímé a tajné. První schůzi zvoleného parlamentu, při které volí poslanci nového předsedu a dva místopředsedy, svolává a zahajuje prezident a musí se uskutečnit do deseti dnů po vyhlášení výsledků voleb. (Klokočka 2005: 68-72). Mezi pravomoci Estonského parlamentu patří mimo legislativní činnosti a rozhodování o vypsání referenda také volba prezidenta republiky, schvalování předsedy vlády (na návrh prezidenta) a následně celé vlády nebo schvalování kandidátů na pozice nejvyšších ústavních činitelů. V pravomoci Riigikogu je dále schvalování státního rozpočtu či vyhlášení stavu ohrožení nebo válečného stavu na návrh prezidenta republiky. Ojedinělým prvkem v pravomoci parlamentu je ustanovení

⁴⁰ Történelem, Dostupné na: <http://www.kdnp.hu/kdnp/tortenelem>, 27.2.2012.

⁴¹ Párt, Dostupné na: <http://www.kdnp.hu/kdnp/part>, 27.2.2012.

⁴² A pártok képviselőcsoportjai és a független képviselők 1990-2012, Dostupné na: http://www.mkogy.hu/internet/plsql/ogy_fotit.fotit_frak_cikl?p_fejlec=l&p_stilus=nyito, 5.3.2012.

zbytkové klauzule, která dává parlamentu právo rozhodovat o čemkoli, co Estonská ústava nepřiznává ostatním státním institucím včetně institucí komunálních (Dančák, Pospíšil, Rakovský, 1999: 28).

Každému členovi parlamentu náleží poslanecká imunita, která lze zrušit pouze na návrh kancléře pro právní záležitosti, a poté schválením absolutní parlamentní většinou. Poslanecký mandát není slučitelný s žádnou ústavní funkcí (Cabada, Dvořáková 2004:160). Pokud se člen parlamentu stane členem vlády, pak se jeho mandát pozastavuje do doby, než bude funkce zproštěn nebo vyprší jeho funkční období (čl. 64 Estonské ústavy). Ve Státním shromáždění dochází k vytváření výborů a poslanci mají právo na sdružování v jednotlivých frakcích (čl. 71 Estonské ústavy). Členové Riigikogu také disponují právem otázek a odpovědí na vládu, jednotlivé ministry a vysoké ústavní činitele (čl. 74 Estonské ústavy).

3.3.1 Volby

Estonská ústava ukládá pravomoc vyhlášení voleb do rukou prezidenta republiky. Voleb se kromě politických stran a hnutí mohou účastnit i nezávislí kandidáti⁴³. Do Riigikogu mohou volit občané starší 18 let, pasivním volebním právem pak disponují občané starší 21 let (Kubát, 2004: 130). Estonsko se v roce 2005 stalo prvním státem světa, kde mohli voliči volit po internetu (Cabada, 2008: 95). V parlamentních volbách do Riigikogu je užíván kvazilistinný poměrný volební systém a země je rozdělena do dvanácti volebních obvodů⁴⁴. Voliči volí pouze jednoho kandidáta ze stranické kandidátní listiny. Přepočítání hlasů na mandáty je v prvním a druhém kole prováděno pomocí Hareovy kvóty a ve třetím skrutiniu podle modifikovaného d'Hondtova dělitele (1; 2^{0,9}; 3^{0,9}; 4^{0,9}; atd.). Nejprve se zjišťuje, zdali nezískal mandát nějaký z kandidátů, poté se sečtou hlasy kandidátů jednotlivých

⁴³ V posledních volbách v roce 2010 kandidovalo 32 nezávislých kandidátů z celkových 789.

⁴⁴ Ve volbách v roce 1995 a 1999 bylo ustanoveno 11 volebních obvodů.

kandidátních listin a stejný výpočet se provede i pro ně. Zbývající mandáty jsou rozděleny na celostátní úrovni stranám, které přesáhly 5% volební klauzuli. Tato komplikovaná úprava volebního systému pak obecně zvýhodňuje větší politické subjekty (Šedo, 2007: 44-45; Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilík, 2005: 621-622).

První samostatné svobodné volby Estonské republiky se konaly v roce 1992 a účastnilo se jich 17 politických subjektů. Tyto volby skončily výraznou porážkou Lidové fronty, která získala pouze 15 mandátů, a naopak vítězstvím pravicových stran (Dančák, Pospíšil, Rakovský, 1999: 22). Prvním premiérem se stal představitel Vlastenecké unie Mart Laar, který vytvořil středopravou koalici s Umírněnými a Estonskou nezávislou národní stranou. Laarova koalice však vydržela pouze dva roky⁴⁵ a poté jí byla vyslovena nedůvěra z důvodu rozštěpení dvou zbývajících koaličních partnerů⁴⁶. Aby nemuselo dojít k vypsání předčasných voleb, byla vytvořena nová vláda, která dovládla až do voleb řádných (Hloušek, 2000).

Ve volbách v roce 1995 zvítězila koalice Koaliční strany a Unie venkova se ziskem 41 mandátů. Na základě tohoto vítězství byl sestavením vlády pověřen předseda vítězné strany Tiita Vähi, který podepsal koaliční dohodu se Stranou středu. Tato středolevá koalice se však ještě téhož roku rozpadla a znovu pověřený Vähi utvořil novou vládu s Reformní stranou. V premiérské funkci se udržel Vähi do roku 1997, kdy byl vystřídán spolustraníkem Martem Siimannem, který premiérský post menšinové vlády ustál až do řádných voleb v roce 1999 (Hloušek, 2000).

Na podzim roku 1998 proběhla výrazná změna volebního zákona, kdy byly zakázány volební koalice a došlo k omezení subjektů účastnících se voleb do Riigikogu. Tato změna byla velmi důležitá zejména pro celý stranicko-politický systém a volby jako takové, protože

⁴⁵ Jedno volební období trvalo v prvních parlamentních volbách pouze tři roky.

⁴⁶ I když vláda nevydržela celé volební období, je ji podle Pospíšila možné považovat za nejstabilnější vládu mezi léty 1992-2000 (Pospíšil, 2000).

vytváření volebních koalic bylo do té doby běžným krokem mnoha politických subjektů. V následujících parlamentních volbách v roce 1999 zvítězila Strana středu se ziskem 28 mandátů, ale ve vládě nezasedla (Pospíšil, 2001). Vládní koalice byla utvořena mezi Vlasteneckou unií, Umírněnými a Reformní stranou, jejímž premiérem se stal znovu Mart Laar, který setrval na premiérském křesle do začátku roku 2002, poté rezignoval a premiérským předsedou se stal lídr Reformní strany Siim Kallas, který utvořil vládu se Stranou středu (Cabada, Dvořáková, 2004: 156-157).

Parlamentní volby v roce 2003 vyhrála znovu Strana středu se stejným ziskem 28 mandátů, jako v předešlých volbách. Ve vládě však vítězná strana opět neskončila, protože byla podepsána koaliční dohoda mezi novým populistickým subjektem Res Publika (také 28 mandátů), Reformní stranou a Lidovou stranou. Ministerským předsedou se stal lídr Res Publiky Juhan Parts (Kubát, 2004a: 132). Partsovi se podařilo přetrvat v premiérské funkci do jara 2005, kdy na svůj post rezignoval. Další koaliční vládu spolu se Stranou středu a Lidovou stranou sestavil pověřený předseda Reformní strany Andrus Ansip (Cabada, 2008: 95).

Ve volbách v roce 2007 zvítězila Reformní strana se ziskem 31 mandátů a sestavením vlády byl znovu pověřen Andrus Ansip, který vytvořil vládu s Vlasteneckou unií – Res Publikou a Socialní demokracií (Cabada, 2008: 95-96). Poslední parlamentní volby konané v roce 2011 znovu vyhrála Reformní strana se ziskem 33 mandátů⁴⁷. Na základě volebního výsledku byla znovu utvořena koaliční vláda pod vedením premiéra Andrusa Ansipa, mezi Reformní stranou a Vlasteneckou unií – Res Publikou⁴⁸

⁴⁷ Estonian National Electoral Committee, Dostupné na: <http://www.vvk.ee/?lang=en>, 10.3.2012.

⁴⁸ Prime Minister and Ministers, Dostupné na: <http://www.valitsus.ee/en/government/prime-minister-and-ministers>, 10.3.2012.

3.3.2 Politické složení (strany)

Reformní strana (ER)

ER byla založena na podzim roku 1994, na základě iniciativy tehdejšího prezidenta Centrální banky Siima Kallase, kdy se odštěpila od Estonské liberálně demokratické strany. Od roku 1995 má strana stabilní parlamentní zastoupení a relativně stabilní voličskou základnu. Strana vychází z klasického liberalismu, prosazuje zejména ochranu individuálních práv občanů a liberalizaci ekonomiky (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilek, 2005: 599). ER je v současnosti nejsilnější formací v pravicové části estonského stranického systému. Předsedou strany a současně i ministerským předsedou je Andrus Ansip⁴⁹.

Estonská strana středu (EKE)

EKE vznikla v roce 1991 odtržením od rozpadající se Lidové fronty. Jejím předsedou byl zvolen charizmatický lídr Edgar Savisaar, který stojí v jejím čele doposud. Strana se snaží profilovat podle vzoru pragmatických centristických skandinávských stran. EKE je strana levého středu, podporuje státní zásahy do ekonomiky, progresivní zdanění a lepší vztahy s Ruskem. Zároveň je straně vytýkán populismus a autoritářské chování jejího dlouholetého předsedy Edgara Savisaara. Mezi její hlavní voliče patří důchodci, nižší příjmové skupiny a příslušníci ruskojazyčné národnostní menšiny (Kubát, 2004a: 133; Cabada, 2008: 106).

Sociálně demokratická strana (SDE)

K založení SDE došlo v roce 1996 pod názvem Umírnění, transformací volební koalice, kterou tvořila Estonská sociálně demokratická strana a agrární Venkovská strana středu. V roce 1999 se stala součástí SDE ještě pravicová Lidová strana⁵⁰ a nakonec se v roce 2004 definitivně strana přejmenovala na Sociálně demokratickou stranu

⁴⁹ Andrus Ansip, Dostupné na: <http://valitsus.ee/en/government/prime-minister-and-ministers/andrus-ansip>, 10.3.2012.

⁵⁰ Na základě tohoto splynutí byli Umírnění často nazýváni „pravivými socialisty“.

(Cabada, Dvořáková, 2004: 169-170). SDE se hlásí k prosazování zájmů městských i venkovských voličů, zdůrazňuje potřebu budování sociálního státu v oblasti fiskální i daňové politiky, ale také potřebu jeho decentralizace a jako jediná strana zdůrazňuje nutnost ochrany nezaměstnaných (Cabada, 2008: 107). Současným předsedou strany je Sven Mixer⁵¹.

Vlastenecká unie a Res Publica (IRP)

IRP vznikla v roce 2006 spojením dvou konzervativních stran, Vlastenecké unie a strany Res Publica. Počátky Vlastenecké unie spadají před rok 1992, kdy byl vytvořen blok křesťansko-demokratických a národně-konzervativních stran pod názvem Vlast. V roce 1995 se tento blok rozpadl, ale zároveň došlo k založení nového subjektu mezi Estonskou stranou národní nezávislosti a Národní koaliční stranou Pro Patria. Nová strana byla založena na křesťansko-demokratických hodnotách s řadou konzervativních prvků. Res Publica vznikla v roce 2001 na základě politického sdružení, které prosazovalo svou činnost od roku 1989. Strana se prezentovala zejména jako transparentní liberálně-konzervativní subjekt se smířlivým stanoviskem v otázce nabývání estonského občanství (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilík, 2005: 599). Ve volbách v roce 2007 skončila IRP na třetím místě s 19 mandáty a stala se součástí koaliční vlády s ER a SDE. Volby v roce 2010 dopadly pro stranu ještě lépe a se ziskem 23 mandátů utvořila znovu koaliční vládu s ER. Současným předsedou strany, zvoleným v lednu 2012 je Urmas Reinsalu, který nahradil Marta Laara, který se stal čestným předsedou⁵².

3.4 Lotyšsko

Lotyšský jednokomorový parlament se skládá ze sta členů a nese název Saeima. Do Saeimy se volí na čtyřleté volební období,

⁵¹ Chairman, Dostupné na: <http://www.sotsdem.ee/en/about-the-party/chairman/>, 12.3.2012.

⁵² Our History, Dostupné na: <http://www.irl.ee/en/Our-History>, 13.3.2012.

všeobecným, rovným, přímým a tajným hlasováním na základě poměrného zastoupení. Volby se konají první říjnovou sobotu. Nově zvolená Saeima se schází první úterý v listopadu, čímž zanikají pravomoci Saeismy předešlé. Pokud dojde k předčasným volbám, musí se parlament sejít během jednoho měsíce po uplynutí voleb a jeho funkční období trvá tři roky po nadcházejícím listopadu. Na první schůzi ustavující Saeimy, kterou zahajuje předseda Saeimy předcházející, je zvoleno nové Prezídium, které se skládá z předsedy, místopředsedů a tajemníků. Zasedání parlamentu se uskutečňuje třikrát do roka, ale může se sejít i z důvodu výjimečného zasedání. Prezídium, může svolat zasedání parlamentu, pokud o to požádá třetina jeho členů, prezident nebo premiér (Klokočka, 2005: 131-132).

Mezi základní pravomoci Saeimy patří právo vydávat zákony, volit prezidenta republiky, určovat mírový stav, schvalovat státní rozpočet, mezinárodní smlouvy či schvalovat změny ústavy (čl. 35,64,66,67,68,76 Lotyšské ústavy). Vláda je odpovědná parlamentu, který vyslovuje vládě důvěru. Pokud je vyslovena nedůvěra premiérovi, musí podat demisi celá vláda, ale pokud je nedůvěra vyslovena jednotlivému ministrovi, musí odstoupit jen on sám a na jeho místo jmenuje premiér nového ministra (čl. 59 Lotyšské ústavy).

Parlament vytváří výbory se specifickými funkcemi, například pro státní rozpočet, boj s korupcí nebo národní bezpečnost. Poslanci utváří parlamentní frakce, které může založit minimálně pět poslanců jedné politické strany nebo jedné kandidátní listiny. Poslanecký mandát člena parlamentu, může zaniknout rezignací poslance, jeho smrtí nebo vyloučením. Pokud se stane poslanec členem vlády, musí se svého mandátu vzdát, ale ve chvíli, kdy své působení ve vládě ukončí, získává svůj mandát nazpět (Cabada, Dvořáková, 2004: 136).

3.4.1 Volby

Po osamostatnění Lotyšska byl vytvořen listinný poměrný volební systém s vázanou kandidátní listinou a celkový počet mandátů nové demokratické Saeimy byl stanoven na sto. Nově vzniklý volební zákon rozdělil zemi na pět regionálních volebních obvodů, jejichž velikost se pohybuje od 14 do 28 mandátů, a pro vstup do parlamentu byla stanovena celostátní 4% volební klauzule. V rámci přepočítávání mandátů byla používána metoda nemodifikovaného dělitele Sainte-Laguë⁵³. Podle výše zmíněných volebních parametrů proběhly volby v roce 1993. Od těchto voleb došlo ke změně volebního systému pouze jednou a to ještě před volbami v roce 1995, kdy byla navýšena volební klauzule o 1% (Šedo, 2007: 47-48).

Voleb do Lotyšské Saeimy se mohou účastnit všichni občané Lotyšska starší 18 let a pasivní volební právo připadá všem občanům starším 21 let. Lotyšský volební systém umožňuje voličům udělovat na kandidátních listinách preferenční hlasy i škrtnání jmen jednotlivých kandidátů. Pro zaměstnavatele platí povinnost umožnit zaměstnancům účast ve volbách (Cabada, 2008: 144-145).

První volby do Saeimy, ustanovené podle předválečného vzoru proběhly v roce 1993. Vítězem těchto voleb se stala centralistická strana Lotyšská cesta, která utvořila menšinovou středopravou vládu s Lotyšským zemědělským svazem a premiérem se stal Valdis Birkļavs jakožto předseda vítězné strany. Tato vláda vydržela pouze rok a v polovině roku 1994 se rozpadla⁵⁴. Po rozpadu první vlády byla utvořena nová, znovu menšinová vláda, pod vedením Mairise Gailise, ale ani tato vláda nebyla schopna vládnout. Vzhledem k těmto skutečnostem došlo k vypsání nových parlamentních voleb na přelomu září a října roku

⁵³ Metoda Sainte-Laguë vychází z d'Hondtova dělitele, ale při dělení využívá pouze lichých čísel (1, 3, 5, 7 atd.) (Říchová, 2007: 152).

⁵⁴ K rozpadu vlády došlo na základě nesouhlasu, tří ministrů z Lotyšského zemědělského svazu, s importními tarify na zemědělské produkty.

1995. Výsledek předčasných voleb však nepřinesl žádné schůdnější řešení. Do parlamentu se dostalo devět politických subjektů a žádná ze stran nebyla schopna sestavit vládu. Nakonec byl sestavením vlády pověřen nestranický podnikatel Andris Škélé, který utvořil menšinovou vládu, ve které se postupem času vystřídali ministři všech parlamentních stran mimo krajní pravice a levice (Dančák, Pospíšil, Rakovský, 1999: 164-166).

Další volby se konaly v roce 1998 a přinesly již menší roztříštěnost a zjednodušení politických poměrů. Volby vyhrála Škélého nová Strana Lidová, ale prezident pověřil sestavením vlády volebního lídra druhé nejsilnější strany Lotyšská cesta Vilise Krištopánse. Tomu se podařilo sestavit menšinovou koaliční vládu s TB/LNNK⁵⁵ a Novou stranou. V roce 1999 však došlo k vyslovení důvěry vládě Andrise Škélého. Škélé vyjednal koalici mezi Lidovou stranou, TB/LNNK a Lotyšskou cestou. Ani tento kabinet však neměl dlouhé trvání a v roce 2000 byla sestavena vláda Andrisem Bérziņšem z Lotyšské cesty s Lidovou stranou, TB/LNNK a Novou stranou. Nová koaliční vláda vydržela až do řádných parlamentních voleb v roce 2002, čímž se stala nejstabilnější vládou od roku 1993 (Kubát, 2004a: 209).

Ve volbách v roce 2002 vyhrála strana Nové doby. Sestavením vlády byl pověřen volební lídr vítězné strany Rinārs Repse, který utvořil pravostředový kabinet s TP/LNNK, ZZS⁵⁶ a První stranou. Tato vláda byla začátkem března 2004 nahrazena vládou premiéra Indulise Emsise (Strana zelených), ve které došlo k vystřídání TP/LNNK za Národní stranu. V prosinci roku 2004 byla ustanovena další koaliční smlouva mezi Národní stranou, Stranou nové doby, První stranou a ZZS. Premiérem nově vzniklé vlády se stal Aigars Kalvītis (Národní strana) (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilík, 2005: 582).

⁵⁵ Koalice vytvořená mezi stranou Za vlast a svobodu a Lotyšskou národní konzervativní stranou.

⁵⁶ Koalice mezi Stranou zelených a Lotyšským zemědělským svazem.

Volby v roce 2006 vyhrála Lidová strana a vládu sestavil znovu Aigars Kalvitis s ZZS, LPP/LC⁵⁷ a TB/LNNK. V roce 2007 však ze své funkce odstoupil a jeho nástupcem se stal Ivars Godmanis, který znovu vytvořil koaliční vládu ze stejných stran, jako jeho předchůdce. Ani tato vláda však nedokázala přetrvat do konce volebního období. V roce 2009 tak byla ustanovena další koaliční vláda pod vedením Valdisa Dombrovskise ze strany Nová doba, spolu s Lidovou stranou, ZZS, TB/LNNK a Občanskou unií⁵⁸.

Parlamentní volby v roce 2010 vyhrála strana Jednota a premiér Valdis Dombrovski sestavil koaliční vládu s ZZS⁵⁹. Tato vláda trvala přibližně rok a poté došlo k nečekanému kroku prezidenta Valdisa Zatlersa, který vyhlásil referendum o rozpuštění parlamentu⁶⁰. V referendu se voliči vyslovili kladně a na základě výsledku nechal prezident rozpustit parlament a vyhlásil nové předčasné volby. V těchto volbách vyhrála strana Centrum shody se ziskem 31 mandátů⁶¹. Ale svou již třetí koaliční vládu sestavil znovu Valdis Dombrovski spolu s Národní asociací Vše pro Lotyšsko – TB/LNNK, Zatlersovou reformní stranou a podporou nezařazených poslanců⁶².

3.4.2 Politické složení (strany)

Centrum shody (SC)

Strana byla založena v roce 2005. Zpočátku zahrnovalo sdružení čtyři levicové a středo-levé strany, později přistoupily ještě další subjekty,

⁵⁷ Koalice mezi První stranou a Lotyšskou cestou.

⁵⁸ History of the Cabinet of Ministers, Dostupné na: <http://www.mk.gov.lv/en/mk/vesture/?lang=1>, 15.3.2012.

⁵⁹ History of the Cabinet of Ministers, Dostupné na: <http://www.mk.gov.lv/en/mk/vesture/?lang=1>, 15.3.2012.

⁶⁰ Petr Sokol: Lotyši si rozpustili parlament. Dostupné na: <http://www.cevro.cz/cs/o-cevro/cevro-v-mediich/234226-petr-sokol-lotyši-rozpustili-parlament.html>, 16.3.2012.

⁶¹ The 11th Saeima Elections, Dostupné na: <http://web.cvk.lv/pub/public/30182.html>, 16.3.2012.

⁶² Cooperation Agreement, Dostupné na: <http://www.mk.gov.lv/en/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumentu/koalicijas-ligums/>, 16.3.2012.

z nichž největší byla sociálně demokratická strana, která přistoupila v roce 2009. Formování levicového bloku probíhá i v současnosti, v roce 2011 přistoupil další menší levicový subjekt a do budoucna se dá předpokládat ještě větší rozšíření strany. Ve volbách v roce 2010 dosáhla SC jakožto dominantní lotyšská proruská levicová strana druhého nejlepšího výsledku a v předčasných volbách v roce 2011 již výrazně vyhrála. I přes dobrý výsledek ve volbách však zůstává strana v opozici⁶³.

Jednota (VI)

Jednota je nová lotyšská liberálně-konzervativní strana, která byla založena v březnu roku 2010. Jednota vznikla spojením stran Nová doba, Občanské unie a Společnosti za jinou politiku. Strana vznikla zejména proto, aby tvořila protiváhu levicové straně Centrum schody. Ve volbách v roce 2010 se Jednotě podařilo zvítězit a obsadit třetinu mandátů Saeimy, ale v předčasných volbách v roce 2011 skončila Jednota až na třetím místě. I přesto si však udržela premiérské křeslo. Předsedou strany a současným premiérem je Valdis Dombrovski⁶⁴.

Zatlersova Reformní strana (ZRP)

ZRP byla založena v červenci 2011 tehdejším odstoupivším prezidentem Lotyšska Valdisem Zatlersem, který byl zároveň zvolen předsedou této strany. Zatlersova strana se vyznačuje zejména neochotou podílet se na jakékoli spolupráci se stranami, které jsou řízeny ze zákulisí lotyšskými oligarchy. Strana prosazuje pravicově-liberální přístup a klade značný důraz na boj proti korupci. V předčasných volbách

⁶³ O нас, Dostupné na: <http://www.saskanascents.lv/ru/o-nas/>, 16.3.2012.

Saskanas Centrs, Dostupné na:

<http://ru.electionsmeter.com/%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%BE/Saska%C5%86as-Centrs-id2769>, 16.3.2012.

⁶⁴ Kas ir VIENOTĪBA?, Dostupné na: <http://www.vienotiba.lv/par-mums/>, 16.3.2012.

Vienotiba, Dostupné na:

<http://ru.electionsmeter.com/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F/vienotiba#PollMenu>, 16.3.2012.

v roce 2011 se podařilo ZRP získat necelých 21% hlasů a stala se druhou nejsilnější parlamentní stranou⁶⁵.

Za vlast a svobodu/Lotyšská národní konzervativní strana (TB/LNNK)

TB/LNNK vznikla spojením TuB a LNNK v roce 1997 jako volební koalice. Poté co tato koalice uspěla v nadcházejících volbách, došlo k postupné transformaci obou stran v jeden politický subjekt. Původní strany TB/LNNK spolu však úzce spolupracovaly již od roku 1993. TB/LNNK jakožto konzervativní uskupení s prvky nacionalismu je jedním z nejstabilnějších politických subjektů na lotyšské stranické scéně. Strana se vyznačuje zejména snahou zasahování do tržní ekonomiky pod záminkou zmírnění jejích sociálních dopadů na společnost (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilík, 2005: 582).

Unie zelených a zemědělců (ZZS)

Jádro ZZS tvoří Strana zelených (LZP). LZP má ideologický základ v konzervativně-nacionalistických a historických pravicových stranách. Strana byla založena v roce 1990 a svojí ideologii si vysloužila nálepkou jedné z nejpravicejších zelených stran v Evropě. LZP zastává extrémně vyhraněný postoj zejména v otázkách občanství a národnostních menšin. Před volbami v roce 2002 se LZP spojila s Lotyšskou venkovskou unií a Zelenou a venkovskou unií, čímž vznikla dnešní Unie zelených a zemědělců, která je od voleb v roce 2002 stabilní parlamentní stranou (Cabada, 2008: 147).

3.5 Litva

Litevský jednokomorový parlament, který nese název Seimas, má 141 členů, volených všeobecným a rovným právem, přímým a tajným hlasováním. Hlavním posláním Seimasu je ústavodárná a zákonodárná činnost, ale disponuje také významnými kreativními kompetencemi. Mezi

⁶⁵ Програма партіі реформ Затлерца, Dostupné na: <http://rus.reformupartija.lv/programma>, 16.3.2012.

tyto kompetence spadá například jmenování soudců ústavního a nejvyššího soudu nebo jmenování šéfa centrální banky. Mezi litevským parlamentem a prezidentem existuje systém vztahů, který brání situaci, kdy by jedna instituce dominovala nad druhou. Seimas dále disponuje právem vyslovení důvěry vládě. Pokud parlament dlouhodobě odmítá vyslovit vládě důvěru nebo pokud parlament vysloví nedůvěru vládě, je v prezidentské pravomoci Seimas rozpustit a vypsát nové předčasné parlamentní volby. Naproti tomu však parlament disponuje právem vypsání nových prezidentských voleb, pokud se tak vysloví třípětinová většina všech jeho členů (Kubát, 2004b: 72). Seimas podle ústavy schvaluje státní rozpočet, ratifikuje a vypovídá mezinárodní smlouvy a rozhoduje o vyhlášení válečného či výjimečného stavu nebo mobilizace (čl. 67 Litevské ústavy).

Litevská ústava ukládá svolat nově vzniklý parlament litevskému prezidentovi, a to do patnácti dnů po prošlých volbách (čl. 65 Litevské ústavy). První schůzi Seimasu po volbách zahajuje nejstarší z nově zvolených poslanců (čl. 66 Litevské ústavy). Jmenování do funkce předsedy vlády a do funkcí jednotlivých ministrů pak přiznává pouze členům parlamentu (čl. 60 Litevské ústavy). Členové parlamentu mají právo dotazování se představitelů vlády a státních činitelů, které parlament do jejich funkce zvolil. Po přednesené odpovědi může parlament rozhodnout hlasováním o důvěře premiérovi nebo jednotlivému ministrovi (čl. 61 Litevské ústavy). Poslanci jsou z ústavy chráněni imunitou, která jim zajišťuje trestní bezúhonnost do chvíle, kdy jsou rozhodnutím parlamentu imunity zbaveni (čl. 62 Litevské ústavy). Seimas se ročně schází ke dvěma řádným zasedáním, na jaře a na podzim. Na návrh jedné třetiny všech poslanců však musí předseda Seimasu svolat nové mimořádné zasedání (čl. 64 Litevské ústavy).

3.5.1 Volby

Jak již bylo výše uvedeno, Litevský parlamentní volební systém probíhá ve všeobecných, rovných, přímých a tajných volbách. Pro volby

do Seimasu je užíván smíšený volební systém⁶⁶. V první části voleb je 71 mandátů voleno systémem prosté většiny v jednomandátových volebních obvodech. Druhá, proporční část voleb, ve které je obsazováno 70 mandátů, pak probíhá v jednom celostátním sedmdesátimandátovém volebním obvodě. (Kubát, 2004b: 72-73). Dle litevské ústavy disponují pasivním volebním právem⁶⁷ občané Litvy starší 25 let a pro získání aktivního volebního práva je třeba dosažení 18. roku (čl. 56).

Do jednomandátových volebních obvodů jsou kandidáti nominováni politickými stranami či koalicemi, ale mohou nominovat i sami sebe. Pro zvolení v jednomandátovém volebním obvodu musí kandidát obdržet přes polovinu platných odevzdaných hlasů a voleb se v rámci tohoto obvodu musí účastnit minimálně 40% registrovaných voličů. V případě, že nezíská žádný z kandidátů požadovaný počet hlasů, dojde k uspořádání druhého kola voleb, kterého se účastní první dva nejúspěšnější kandidáti z kola prvního. Při účasti alespoň 40% oprávněných voličů stačí vítězi k zisku mandátu prostá většina hlasů. Je-li volební účast nižší, je zvolen kandidát, který získal prostou většinu hlasů, pokud tato většina představuje minimálně jednu pětinu všech registrovaných voličů. Jestliže dojde k situaci, kdy není žádná z podmínek splněna, pak není za tento obvod zvolen žádný kandidát (Valterová, 2009: 91-92).

V případě listinné poměrné složky volebního systému, probíhající v celostátním jednomandátovém volebním obvodu, jsou volby uznány za platné, pokud v nich dojde k překročení 25% volební účasti. Mandáty jsou v poměrné části voleb přidělovány stranickým kandidátním listinám, které získají alespoň 5% platných hlasů v případě samostatných subjektů a 7% platných hlasů v případě koaličních kandidátek (Šedo, 2007: 48-49). Působení volební klauzule je však v případě Litvy zmírněno ustanovením,

⁶⁶ Litevský volební zákon je jeden z nejčastěji novelizovaných volebních zákonů tohoto typu v Evropě (Valterová, 2009: 91).

⁶⁷ Pasivní volební právo mohou kandidáti uskutečnit v jednomandátovém i celostátním obvodě současně (Valterová, 2009: 92).

na základě kterého je zahrnuta do rozdělení mandátů i „nejúspěšnější“ kandidátní listina, která získala největší počet hlasů, ale nepřekročila stanovenou kvótu, pokud volební zisk kandidátních listin, které stanovenou kvótu překročily, nedosahuje 60% či většího podílu odevzdaných hlasů. Tímto způsobem se postupuje do chvíle, kdy počet voličů stran, které jsou zahrnuty do rozdělování mandátů, nepřesáhne 60% podílu odevzdaných hlasů. K přepočítání hlasů na mandáty, je pak uplatňována Hareova metoda největšího zbytku. Voliči mají k dispozici preferenční hlasy⁶⁸, na základě kterých jsou kandidáti řazeni, přičemž původní pořadí je směrodatné pouze v případě shodného počtu hlasů. Mandáty jsou přidělovány nejprve v jednomandátových obvodech a kandidáti, kteří v nich uspěli, jsou pak automaticky vyškrtnutí z kandidátních listin v poměrné části (Valterová, 2009: 92-93). Aby byl Seimas uznán za právoplatně zvolený, musí činit celkový počet nově zvolených poslanců minimálně tři pětiny jeho celkové kapacity (Kubát, 2004b: 73).

3.5.2 Politické složení (strany)

Litevský stranický systém je multipartistický, spíše silněji polarizovaný a fragmentovaný. Dále se vyznačuje proměnlivostí, která je však typická pro všechny středo a východoevropské stranické systémy. Mezi jeho znaky patří také střídání levice a pravice u moci. Ve volbách v roce 1992 vyhrála postkomunistická Litevská demokratická strana práce. O čtyři roky později v roce 1996 zvítězilo pravicové uskupení Vlastenecký svaz – Litevští konzervativci. V dalších volbách v roce 2000 se na prvním místě umístila levicová Sociálně demokratická koalice (Kubát, 2004a: 193). První místo v parlamentních volbách konaných

⁶⁸ Voliči mají k dispozici dva hlasovací lístky pro jednomandátový a celostátní obvod. Na prvním voliči označí jméno vybraného kandidáta a na druhém volí politický subjekt s možností využití pěti preferenčních hlasů.

v roce 2004 obsadila levicová Strana práce⁶⁹ a konečně v parlamentních volbách v roce 2008 vyhrála koalice pravicového Vlasteneckého svazu – Litevských křesťanských demokratů⁷⁰. Od roku 1992 se ještě nepodařilo ani jedné vládě udržet se u moci celé čtyřleté volební období⁷¹ (Cabada, 2008: 122). Pro Litevské volby je typické, že je zpravidla nevyhrává opakovaně kandidující nezměněný subjekt, nýbrž uskupení, která prošla menšími či většími předvolebními proměnami (Šedo, 2007: 175).

Vlastenecký svaz – Litevští křesťanští demokraté (TS-LKD)

Vlastenecký svaz – litevští konzervativci byl založen v roce 1993 skupinou politiků, kteří se odtrhli od demokratické koalice Sajudis. V roce 1996 se svazu podařilo vyhrát parlamentní volby a stal se hlavní vládní stranou. Od parlamentních voleb v roce 2000 však setrvala strana v opozici (Kubát, 2004a: 195). Do vlády se svazu podařilo znovu dostat až po volbách v roce 2008, které vyhrál již jako přetransformovaný subjekt TS-LKD. Po volbách se strana dohodla na koaliční vládě a jejím premiérem se stal předseda strany Andrius Kubilius⁷². TS-LKD se vyznačuje konzervativní politikou, prosazuje nezávislost jednotlivce na státu a podporuje obnovu soukromého vlastnictví litevské společnosti (Cabada, 2008: 125).

Litevská sociálně demokratická strana (LSDP)

Historie LSDP spadá již do konce 19. století. V prvních svobodných volbách v roce 1992 získala strana parlamentní většinu a utvořila vládu. Po dalších volbách v roce 1996 se LSDP musela stáhnout do opozice, ve které zůstala i po volbách v roce 2000, kdy byla utvořena vláda pravicovými subjekty. V roce 2001 se strana spojila s Litevskou

⁶⁹ Election to the Seimas 2004, Dostupné na: <http://www.vrk.lt/en/pirmas-puslapis/previous-elections/elections-to-the-seimas-2004/>, 20.3.2012.

⁷⁰ Elections to the Seimas 2008, Dostupné na: <http://www.vrk.lt/en/pirmas-puslapis/previous-elections/elections-to-the-seimas-2008/>, 20.3.2012.

⁷¹ Současná litevská vláda je, v pořadí od roku 1992, patnáctým vládnoucím kabinetem.

⁷² TS-LKD deleguoti Vyriausybės narvi, Dostupné na:

http://www.tsajunga.lt/index.php/ts_lkd_deleguoti_vyriausybes_nariai/359, 21.3.2012.

demokratickou stranou práce a posílila tak své postavení na levé straně politického spektra (Cabada, Dvořáková, 2004: 125-126). Do vládní koalice se LSDP dostala v roce 2001, když předešlá vláda ztratila důvěru, a ve vládních koalicích setrvala až do parlamentních voleb v roce 2008. LSDP je dominantní litevskou levicovou stranou sociálně-demokratického typu (Cabada 2008, 124-125).

Strana národní obnovy (TPP)

TPP je středoprávní liberální politická strana, která byla založena v roce 2008. Ve volbách ve stejném roce strana dosáhla zisku 16 mandátů, čímž se stala třetí nejsilnějším subjektem v Seimasu a od roku 2008 se podílí na středopravné vládě. V roce 2010 opustilo TPP několik jejích členů a strana se na základě malého počtu poslanců sloučila s Liberální unií středu do jedné parlamentní frakce⁷³.

Právo a spravedlnost (TT)

Strana byla založena v roce 2002 na základech Litevské liberální unie. Tato středo-pravá liberální formace klade důraz zejména na silný, ale omezený stát s jednoznačně stanovenými funkcemi a pravomocemi. TT zdůrazňuje rozvoj svobody a odpovědnost individua, podporuje soukromé podnikání a klade důraz na dobré vztahy se sousedními státy (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilík, 2005: 567). V roce 2006 změnila strana svůj název po vzoru polské vládní strany na Právo a spravedlnost. (Cabada, 2008: 126). Poslední parlamentní volby v roce 2008 znamenaly pro TT zisk 15 poslaneckých mandátů (Valterová, 2009: 96).

Svaz liberálů Litevské republiky (LRLS)

LRLS je středo-pravá liberální až konzervativně liberální strana, která byla založena v 2006 bývalými členy Liberální unie středu, kteří opustili stranu na základě nesouhlasu s jejím předsedou. Ve volbách v roce 2008 získala strana 11 mandátů, stala se pátou nejpočetnější

⁷³ TPP, Dostupné na: <http://cs.electionsmeter.com/hlasování/tautos-prisikelimo-partija#PollMenu>, 21.3.2012.

parlamentní stranou a vstoupila do středopravé vládní koalice premiéra Andriuse Kubiliuse⁷⁴.

Strana práce (DP)

DP byla založena v roce 2003 jako alternativní strana k pravicovým subjektům a tehdejší levicové vládě. DP kombinovala řadu pravicových i levicových populistických prvků, jako například sociálně tržní ekonomický model s nižším zdaněním nebo změnu volebního systému do parlamentu. (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytilík, 2005: 565). Volby v roce 2004 se podařilo straně vyhrát se ziskem 39 mandátů a DP sestavila středo-levou koaliční vládu, která vydržela do roku 2006⁷⁵. V parlamentních volbách v roce 2008 DP kandidovala v koalici, ale zaznamenala vysoký propad preferencí a získala pouze 10 mandátů (Valterová, 2009: 96).

Liberální unie středu (LiCS)

Strana vznikla v roce 2003 sloučením Unie středu, Litevské liberální unie a Moderních křesťanských demokratů, za účelem vítězství v nadcházejících parlamentních volbách. LiCS je liberální stranou pravého středu a klade důraz na tržní ekonomiku a svobodu jednotlivce (Cabada, 2008: 126). V roce 2005 došlo k vystoupení některých členů ze strany pod záminkou nesouhlasu s jejím předsedou Artūrasem Zuokasem. Parlamentní volby v roce 2004 přinesly LiCS 18 mandátů a od roku 2006 se strana podílela na vládě. Poslední volby v roce 2008 však zaznamenaly pro stranu propad preferencí, když získala pouze 8 poslaneckých křesel⁷⁶.

⁷⁴ LRLS, Dostupné na: <http://cs.electionsmeter.com/hlasování/lietuvos-respublikos-liberalu-sajudis#PollMenu>, 21.3.2012.

⁷⁵ Istorija, Dostupné na: <http://www.darbopartija.lt/apie/istorija/>, 21.3.2012.

⁷⁶ LiCS, Dostupné na: <http://cs.electionsmeter.com/hlasování/liberalu-ir-centro-sajunga#PollMenu>, 21.3.2012.

4 KOMPARACE PARLAMENTŮ SLOVENSKA, MAĎARSKA, ESTONSKA, LOTYŠSKA A LITVY

Jednokomorové parlamenty ve Slovensku, Maďarsku, Estonsku Lotyšsku a Litvě jsou parlamenty demokratické, fungující na základě ústav jednotlivých zemí. Všech pět zemí se vyznačuje dlouholetou nadvládou komunistického režimu, po jehož pádu na začátku devadesátých let země ustanovily nové demokratické parlamentní uspořádání, na základě kterého parlamenty sehrávají ve všech pěti státech důležitou a nezastupitelnou roli. Parlamenty reprezentují lid a jsou hlavní legislativní mocí v zemi, snad jen s částečnou výjimkou Litvy, kde jsou ústavně zakotveny silné legislativní pravomoci i v rámci prezidentského úřadu.

Vzhledem ke skutečnostem obsaženým v třetí kapitole je však zřejmé, že mezi parlamenty jednotlivých zemí existují větší či menší odlišnosti. Ve všech pěti komparovaných zemích si voliči volí své zástupce na čtyřleté funkční volební období ve všeobecných, rovných, přímých a tajných volbách. Aktivní volební právo je ve všech komparovaných zemích stanoveno od 18 let a pasivní volební právo je pak podmíněno 21 lety v případě Slovenska, Maďarska, Estonska a Lotyšska, ale v případě Litvy je pasivní volební právo umožněno občanům starším 25 let. První zasedání nového parlamentu svolává ve všech zemích prezident republiky, vyjma Lotyšska, kde ústava stanovuje ustavující schůzi na první úterý v listopadu. Na ustavujícím zasedání nově zvoleného parlamentu pak dochází shodně ve všech zemích k volbě předsedy a místopředsedů komory. Z hlediska počtu členů jednotlivých parlamentů komparovaných zemí vybočuje zejména maďarské Národní shromáždění, které sestává až z třínásobku poslanců ve srovnání s počtem členů ostatních parlamentů. Přestože však Národní shromáždění disponuje největším počtem členů, v průměru reprezentuje jeden maďarský poslanec větší počet obyvatel než lotyšský nebo litevský a přibližně dvojnásobný počet obyvatel než jeden zástupce estonského

Riigikogu. Největší počet obyvatel pak připadá na jednoho poslance slovenské Národní rady, který zastupuje přibližně třinásobek voličů oproti poslanci Riigikogu. Srovnáním velikostí komor komparovaných zemí tedy dojdeme k závěru, kdy zcela neplatí přímá úměra, že čím více má země obyvatel, tím více občanů poslanec reprezentuje.

Poslanci všech parlamentů disponují poslaneckou imunitou, kterou jim zaručují jejich ústavy. Ve všech pěti komparovaných parlamentech také dochází k utváření parlamentních výborů a poslancům je umožněno zakládat parlamentní kluby a frakce. Mezi hlavní pravomoci parlamentů komparovaných zemí patří zejména schvalování zákonů včetně zákonů o státním rozpočtu, ratifikace mezinárodních smluv, rozhodování v otázkách války a válečného stavu a volba ústavních činitelů. Mezi významné pravomoci Maďarského, Estonského a Lotyšského parlamentu patří ještě volba prezidenta republiky, který je v případě Slovenska a Litvy volen přímo, občany státu. Ojedinělým prvkem v pravomoci Estonského Riigikogu je ustanovení zbytkové klauzule, která dává parlamentu právo rozhodovat o čemkoli, co Estonská ústava nepřiznává ostatním státním institucím. Všechny pět komparovaných parlamentů musí vyslovit důvěru nově sestavené vládě a zároveň má možnost kdykoli vyvolat hlasování o její nedůvěře. Poslanci všech pěti zemí mají také možnost dotazování se ústavních činitelů včetně premiéra a jednotlivých ministrů.

4.1 Volby

Významnější rozdíly mezi parlamenty Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska a Litvy je spíše možné vysledovat ve způsobu jejich volby, kdy každá ze zemí využívá odlišných prvků volebního systému. Jak již bylo zmíněno, ve všech pěti zemích probíhají volby demokratickým způsobem, na základě všeobecného a rovného práva, přímým a tajným hlasováním. V případě Slovenska a Lotyšska je využíván listinný poměrný volební systém, který se však v zemích liší počtem volebních obvodů. V Estonském případě je pak pro parlamentní volby využíván kvazilistinný poměrný volební systém. Přestože Slovensko i Lotyšsko

používá listinný poměrný volební systém, ve slovenských parlamentních volbách je umožněno kandidátům, kandidovat na kandidátních listinách jiných politických stran, kdežto lotyšský volební zákon připouští pouze vázané kandidátní listiny. Naproti tomu voliči obou zemí mají možnost vybírat své kandidáty pomocí přidělování preferenčních hlasů. Zatímco v případě Slovenska mohou voliči přidělit pouze preferenční hlasy, v Lotyšsku je umožněno voličům i škrtnání jmen jednotlivých kandidátů. V případě estonského volebního systému je pak umožněna účast ve volbách i nezávislým kandidátům a i zde voliči přidělují své hlasy mezi jednotlivé kandidáty na volných kandidátních listinách.

Významný rozdíl mezi volebním systémem Slovenska, Estonska a Lotyšska se také skrývá v minimální volební klauzuli potřebné pro vstup strany do parlamentu a v metodě sčítání hlasů, na základě které jsou stranám přidělovány poslanecké mandáty. Všechny tři země používají základní 5% volební klauzuli potřebnou pro vstup samostatného politického subjektu do parlamentu. V případě volebních koalic v Estonsku a Lotyšsku, však 5% volební klauzule zůstává, kdežto Slovensko uplatňuje 7% klauzuli pro koalice dvou až tří stran a 10% klauzuli pro koalice čtyř a více stran, kandidujících do slovenské Národní rady. V rámci sčítací procedury je pak na Slovensku uplatňována Hagenbach-Bischoffova kvóta pro obě skrutinia sčítání, ale v Lotyšsku je pro přidělování mandátů využívána metoda nemodifikovaného dělitele Sainte-Laguë. Větší rozdíl v rámci přidělování mandátů je patrný v případě Estonska, kde je pro první a druhé kolo sčítání uplatňována Hareova kvóta, kdy se nejprve zjišťuje, zdali nezískal mandát nějaký z kandidátů, a poté se sčítají hlasy kandidátů jednotlivých kandidátních listin. Třetí kolo sčítání pak probíhá pomocí modifikovaného d'Hondtova dělitele a zbývající mandáty jsou rozděleny na celostátní úrovni těm stranám, kterým se podařilo překročit 5% volební klauzuli.

Maďarský a Litevský volební systém je od třech předešlých velmi odlišný. Zatímco Litva uplatňuje ve volbách do Seimasu smíšený volební

system, ve kterém jsou mandáty přidělovány na základě dvou různých způsobů voleb, ve volbách do maďarského Národního shromáždění je užíván systém supersmíšený, na základě kterého jsou přidělovány poslanecké mandáty ve třech různých úrovních. Voliči obou zemí pak disponují shodně dvěma voličskými hlasy.

V Maďarsku i Litvě je ustanovena 5% volební klauzule, jejíž působení je však v případě Litvy zmírněno ustanovením, díky kterému je do přerozdělování zařazena i neúspěšnější strana, která nepřekročila potřebnou klauzuli, pokud volební zisk ostatních kandidátek nedosahuje alespoň 60% odevzdaných hlasů. K přidělování hlasů v Maďarsku je pak používána upravená Hagenbach-Bischoffova matematická metoda a v Litvě Hareova kvóta v kombinaci s rozdělením zbývajících mandátů nerozdělených v přepočtu pomocí metody největšího zbytku. Litevští voliči disponují také možností přidělování preferenčních hlasů jednotlivým kandidátům.

4.2 Politické složení (strany)

V rámci politického složení parlamentů Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska a Litvy je pro všech pět států typický multilaterální systém politických stran, který se často vyznačuje proměnlivým a mnohdy pouze krátkodobým prosazením nových, menších politických subjektů do jednotlivých parlamentů. Tyto subjekty se však často ukázaly jako velmi významní aktéři při vytváření volebních koalic a ustanovování vládních většin v jednotlivých parlamentech. Na druhou stranu se řada těchto nových subjektů dostala do pozice izolovaných aktérů, kteří se stali reprezentanty zejména nespokojených částí voličů, kteří v dalších volbách pro tyto subjekty již nehlasovali a tím zapříčinili jejich pouze krátkodobé volební úspěchy.

Při pohledu na politické strany, kterým se v jednotlivých volbách podařilo vstoupit do parlamentů Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska a Litvy, je zřejmý určitý kontrast zejména mezi parlamenty

Slovenska a Maďarska na jedné straně a parlamenty pobaltských států na straně druhé. Pro parlamenty prvních dvou zmíněných zemí je v případě Slovenska typická dominance jedné silné politické strany a v případě Maďarska dvou dominantních politických stran. Naproti tomu v pobaltských parlamentech dochází již od 90. let k neustálému přeskupování voličských preferencí mezi jednotlivými staršími i novými politickými subjekty. Na základě tohoto přeskupování se ještě nepodařilo žádné z pobaltských parlamentních stran získat výraznější dlouhodobější dominanci o kterou by se mohla opřít v několika po sobě jdoucích parlamentních volbách.

Slovenský parlament se po celá 90. léta vyznačoval dominancí jedné pravicové politické strany HZDS, která byla v pozdějších letech nahrazena dominancí levicového Směru, kterému se již ve třech po sobě jdoucích parlamentních volbách daří navyšovat své voličské preference a v posledních parlamentních volbách se straně podařilo získat nadpoloviční většinu všech mandátů slovenské Národní rady. Určitou podobnost se slovenským stranickým systémem je možné vysledovat v Maďarsku, kde se již na začátku 90. let podařilo získat dominanci na levé části politického spektra MSZP a tuto dominanci v rámci maďarských levicových stran si drží doposud, přestože v posledních parlamentních volbách zaznamenala MSZP výrazný propad voličských preferencí. V Maďarsku se však v průběhu 90. let podařilo postupné prosazení dominance jedné politické strany i v pravicové části maďarského politického spektra. Od poloviny 90. let se tak většina mandátů maďarského Národního shromáždění rozděluje mezi MSZP a Fidesz. Zatímco v případě Slovenska se mimo volby v roce 1998 a 2002 stala vždy dominantní pouze jedna pravicová nebo levicová politická strana, maďarský stranický systém se naopak vyznačuje trvajícím dominancí dvou protipólních stran. Stejně jako v případě slovenského Směru se v posledních parlamentních volbách podařilo i straně Fidesz získat nadpoloviční většinu poslaneckých mandátů, ovšem s tím rozdílem, že každá ze stran stojí na opačné části politického spektra.

Případ Estonska, Lotyšska a Litvy je z pohledu stranického systému odlišný od dvou předešlých. Ani v jedné ze třech zemí se nepodařilo prosadit žádné politické straně do takové míry, aby si dokázala upevnit a udržovat své hegemonní postavení v rámci politického systému země. V Estonském případě je však patrná částečná stranickopolitická stabilita, na základě které se dají označit některé politické strany (EKE, ER, IRP) jako dlouhodobě stabilní parlamentní subjekty. Toto tvrzení však neplatí pro politické strany v Lotyšsku a Litvě. Oba státy se vyznačují stranickou a voličskou proměnlivostí a nesourodostí, na základě které politické strany prakticky nejsou schopny udržet své postavení v několika po sobě následujících parlamentních volbách. Tato proměnlivost a časté změny voličských nálad jsou pak patrné na velkém množství koaličních kandidátek a vzestupu a pádu nových i starších politických subjektů, které prakticky pokaždé Lotyšské a Litevské volby provázejí.

4.3 Unikameralismus vs. bikameralismus

Zaměřím-li se na zhodnocení výhod a nevýhod unikamerálního parlamentního systému, fungujícího v komparovaných zemích, nespatřuji žádné výraznější odlišnosti v otázce funkčnosti a demokratičnosti systému od ostatních států, které uplatňují systém bikamerální. Přesněji řečeno se mi nepodařilo dojít k poznatkům, které by mě přesvědčily o výhodnosti dvoukomorového parlamentního systému v zemích, které se snažím komparovat. V tomto kontextu jsou tedy, podle mého názoru, relevantnější argumenty, o které se opírají zastánci systému jednokomorového.

Mezi jeden z hlavních argumentů zastánců bikameralismu patří důležitost druhé komory parlamentu jakožto „pojistky demokracie“. Podle mého názoru a poznatků, ke kterým jsem došel na základě zkoumání parlamentů Slovenska, Maďarska, Estonska, Lotyšska a Litvy, není druhá komora parlamentu v malých a relativně homogenních státech potřebná. Došel jsem tedy k závěru, že fungování parlamentů ve výše zmíněných

zemích se nikterak výrazně neodlišuje od fungování parlamentů v zemích uplatňujících bikameralismus. Kvalita legislativní činnosti, funkce a práce parlamentu nejsou podle mého názoru závislé na skutečnosti, zdali v zemi funguje parlament jednokomorový nebo dvoukomorový, ale spíše na skutečnostech, které se odvíjejí od síly vlády a politických stran zvolených do parlamentů a od celkového vzorce chování a zaběhlých tradic, které jsou v jednotlivých parlamentech uplatňovány.

Podívám-li se například na současné parlamentní složení na Slovensku nebo v Maďarsku, kde disponuje parlamentní většinou jedna politická strana, a převedu-li tyto volby například do polského volebního systému, kde probíhají parlamentní volby do obou komor současně, nemám důvod se domnívat, že by strany Směr-SD nebo Fidesz nedosáhly většin i v komorách horních. Na základě této skutečnosti by podle mého názoru došlo ke zbytečnosti této komory, protože takzvaná „pojistka demokracie“ by již nebyla pojistkou, nýbrž naprosto zbytečnou horní komorou, schvalující veškerou legislativu po vzoru dolní komory. Na druhou stranu připouštím, že v případech, kdy se vláda skládá z koaličních stran, jako je tomu například v pobaltských parlamentech, které navíc nedisponují výraznější parlamentní většinou, může horní komora do jisté míry sehrát svou systémovou roly. Zde se však naskýtá otázka, zdali je opravdu v pořádku blokování mnohdy téměř veškerých důležitých vládních zákonů, které musejí být po vetu horní komory znovu schvalovány, čímž dochází ke zdlouhavým legislativním procesům, zejména v dolní komoře, která se pak musí zdlouhavě zdržovat přehlasováním předešlých vet horních komor. V tomto kontextu je legitimní i otázka kvality a odpovědnosti v rámci legislativního procesu. Připouštím, že návrh zákona vrácený z horní komory může často obsahovat řadu pozměňujících návrhů, které zákon zkvalitňují. Na druhou stranu je zde však problém odpovědnosti za schvalované zákony, kdy se tato odpovědnost při existenci druhé komory parlamentu výrazně snižuje, protože případné chyby v rámci zákona se členové jednotlivých komor snaží často přenést jeden na druhého (Sartori, 2001: 184-195).

Na základě mých výše uvedených úvah si tedy dovoluji tvrdit, že nevýhody pro komparované státy spojené s druhou komorou parlamentu převažují nad jejími výhodami. Pro žádný z komparovaných států tedy není bikamerální parlamentní systém, podle mého názoru, potřebný. Spíše naopak se domnívám, že unikamerální systém je pro komparované státy s ohledem na všechny skutečnosti s ním spojené prospěšnější a výhodnější, nežli systém dvoukomorový.

5 ZÁVĚR

Jednokomorové parlamenty ve Slovensku, Maďarsku, Estonsku, Lotyšsku a Litvě patří mezi nejdůležitější státní instituce s hlavním cílem reprezentovat lid své země a vytvářet legislativní rámec pro demokratické fungování státu. Všech pět parlamentů se také vyznačuje svou relativní mladostí, protože byly vytvořeny na začátku 90. let, na základech dřívějších socialistických parlamentních těles. Pravomoci slovenské Národní rady, maďarského Národního shromáždění, estonského Riigikogu, lotyšské Saeimy a litevského Seimasu se odvíjí od jednotlivých ústav každého ze států. Obecně lze však, podle mého názoru, konstatovat, že základní funkce, pravomoci a činnost všech pěti parlamentů jsou velmi podobné, přestože je možné najít určité rozdíly například ve volbě prezidenta republiky nebo v počtu členů jednotlivých parlamentů.

Větší odlišnosti v rámci komparovaných parlamentů je možné hledat spíše ve volebních systémech jednotlivých parlamentních těles. Volby probíhající do všech pěti výše zmíněných parlamentů spojuje jejich demokratický průběh a všeobecné, rovné, přímé a tajné hlasování. Zatímco na Slovensku a v Lotyšsku je využíván listinný poměrný volební systém (který se však v jednotlivých zemích liší) estonské parlamentní volby probíhají na základě kvazilistinného systému, v Litvě je využíván systém smíšený a v Maďarsku probíhají volby na základě supersmíšeného volebního systému. Ve všech pěti zemích platí pro vstup do parlamentu základní 5% volební klauzule, která je však v některých státech ještě navyšována v případě společné kandidátky koaličních subjektů. Rozdíly je možné vysledovat i v přepočítávání hlasů na mandáty, kdy je na Slovensku a v Maďarsku využívána Hagenbach-Bischoffova matematická metoda, Estonsko a Litva užívají Hareovu kvótu a v Lotyšsku jsou hlasy voličů na mandáty přepočítávány na základě nemodifikovaného dělitele Sainte-Laguë. Za jeden z nejvýznamnějších rozdílů však považuji možnost volby jednotlivých kandidátů, kterou

disponují voliči v Maďarsku a v Litvě. Vzhledem k tomu, že všechny parlamenty vybraných zemí jsou jednokomorové, ztrácejí slovenští, lotyšští a estonští voliči možnost přímé většinové volby svých zástupců, která je spíše typická pro volby do druhé komory parlamentu. Z pohledu slovenského voliče však spatřuji jistou náhradu ztráty této možnosti v přímé volbě prezidenta republiky. V případě Estonska a Lotyšska však není voličům umožněn výběr jednotlivých kandidátů při volbách do parlamentu ani při volbě prezidenta republiky.

Při zkoumání parlamentních stran ve Slovensku, Maďarsku, Estonsku, Lotyšsku a Litvě jsem dospěl také k několika, z mého pohledu, významnějším rozdílům. Základní kontrast spatřuji mezi parlamentním uspořádáním na Slovensku a v Maďarsku na jedné straně a pobaltskými státy na straně druhé. Slovenské parlamentní volby se až na dvě výjimky vyznačují dominancí jednoho pravicového politického subjektu v 90. letech a jednoho levicového politického subjektu v posledních třech parlamentních volbách. Naproti tomu v Maďarsku je již prakticky od začátku 90. let dominantní jedna levicová politická strana, proti které se v průběhu desetiletí prosadila dominantní strana i v pravicové části politického spektra. Opačný jev však spatřuji v parlamentech pobaltských států, kde dochází, snad jen s částečnou výjimkou Estonska, k častému střídání voličských nálad, od kterých se odvíjí i nestabilita zisků mandátů jednotlivých politických subjektů kandidujících v parlamentních volbách. Žádné z pobaltských parlamentních stran se tedy nedaří opakovaně dosáhnout na výsledky, které by jí zaručovaly významnější voličské zisky nežli ostatním stranám, které se umístí na druhém nebo třetím místě v celkovém počtu parlamentních křesel. S tímto jevem pak souvisí častější nestabilita pobaltských vlád, které se mnohdy nedokážou udržet u moci po celé čtyřleté volební období. Rozdíl v parlamentním složení vybraných států spatřuji také v počtu stran, kterým se daří překročit 5% klauzuli potřebnou pro vstup do parlamentu. Zatímco například v posledních litevských parlamentních volbách se tedy podařilo překročit potřebnou klauzuli sedmi politickým subjektům, z nichž žádný nedokázal

získat více jak třetinu poslaneckých mandátů, v Maďarsku získaly přes 5% voličských preferencí pouze tři politické subjekty, z nichž jeden přesáhl zisk potřebný pro maďarskou ústavní parlamentní většinu.

Unikameralismus fungující ve všech pěti zkoumaných státech pak považuji za zcela demokratický a celkově parlamentní systémy vnímám jako nikterak výrazně se neodlišující od jiných států, kde parlamenty fungují na základě bikamerálního systému. Naopak se spíše domnívám, že jednokomorový parlament je pro menší státy spíše výhodný a druhou komoru považuji z pohledu těchto států do jisté míry za zbytečnou. Domnívám se, že funkce a práce parlamentu nejsou závislé na jedné nebo dvou komorách, ale spíše na vládě, parlamentních politických stranách a zakotvených tradicích, které v jednotlivých parlamentech fungují.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Avram, C.; Radu, R.:2009. The Transition from Bicameral to Unicameral Parliament: Learning from the Experience of Western Democracies.

Revista De Stiinte Politice. 23/2009, 11-17.

Cabada, Ladislav; Dvořáková, Vladimíra; a kol.: 2004. *Komparace politických systémů III. 2. vydání*. Oeconomica: Praha.

Cabada, Ladislav; a kol.: 2008. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Oeconomica: Praha.

Dančák, Břetislav; Pospíšil, Ivo; Rakovský, Adam: 1999. *Pobaltí v transformaci: Politický vývoj Estonska, Litvy a Lotyšska*. Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav: Brno.

Enache, Mihaela: 2005. Unicameralism vs. Bicameralism. *Cadran Politic*, Dostupné na: <http://www.cadranpolitic.ro/?p=2510>, 9.3.2012

Fiala, Petr; Herbut, Ryszard: 2003. *Středoevropské systémy politických stran: česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko*. Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav: Brno.

Hloušek, Vít: 2000. Stranický systém Estonska. *Středoevropské politické studie – Central European Political Studies Review*, Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=125>, 9.3.2012.

Hloušek, Vít; Kopeček, Lubomír; Šedo, Jakub: 2011. *Politické systémy*. Barrister & Principal: Brno.

Chiva, Cristina: 2007. The Institutionalisation of Post-Communist Parliaments: Hungary and Romania in Comparative Perspective. *Parliamentary Affairs*. 60+2/2007, 187-211.

Josef, Mlejnek: 2004. *Maďarský smíšený volební systém – inspirace pro Českou republiku?*. In: Novák, Miroslav; Lebeda, Tomáš; a kol.: *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Aleš Čeněk: Dobrá Voda, 127-149.

Klokočka, Vladimír: 2005. *Ústavy států Evropské unie. 2. díl*. Linde: Praha.

Klokočka, Vladimír: 2006. *Ústavní systémy evropských států. 2. vydání*. Linde: Praha.

Kopeček, Lubomír: 2006. *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Kopeček, Ladislav: 2007. *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Kubát, Michal: 2003. *Postkomunismus a demokracie. Politika ve středovýchodní Evropě*. Dokořán: Praha.

Kubát, Michal; a kol.: 2004a. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Eurolex Bohemia: Praha.

Kubát, Michal: 2004b. Politický systém Litvy. *Integrace*. 1/2004, 71-73.

Kubát, Michal: 2004c. Volby a volební systémy. In: Cabada, Ladislav; Kubát, Michal a kol.: *Úvod do studia politické vědy*. 2. vydání. Eurolex Bohemia: Praha.

Pospíšil, Ivo: 2001. Utváření stranicko-politického systému v Estonsku. Příklad napětí mezi institucionálním a dynamickým rámcem tranzice. *Středoevropské politické studie – Central European Political Studies Review*, Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=85>, 9.3.2012.

Rogers, James, R.: 2003. The Impact of Bicameralism on Legislative Production. *Legislative Studies Quarterly*. 28+4/2003, 509-528.

Říchová, Blanka: 2007. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Portál: Praha.

Sartori, Giovanni: 2001. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podmětů a výsledků*. Sociologické nakladatelství: Praha.

Strmiska, Maxmilián; Hloušek, Vít; Kopeček, Lubomír; Chytilík Roman: 2005. *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů*. Portál: Praha.

Šedo, Jakub: 2007. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Valterová, Aneta: 2009. Parlamentní volby v Litevské republice. *Evropská volební studia, Institut pro srovnávací politologický výzkum, Brno*. 4+1/2007, 90-101.

POUŽITÉ SERVERY

Dostupnost internetových stránek ověřena k 30.4.2012.

Az ország háza, Dostupné na: <http://www.mkogy.hu>.

Centrālā vēlēšanu komisija, Dostupné na: <http://web.cvk.lv>.

CEVRO, Dostupné na: <http://www.cevro.cz>.

Darbo partija, Dostupné na: <http://www.darbopartija.lt>.

Elections meter, Dostupné na: <http://cs.electionsmeter.com>.

IRL, Dostupné na: <http://www.irl.ee>.

Jobbik, The movement for a better Hungary, Dostupné na:
<http://www.jobbik.com>.

KDNP, Dostupné na: <http://www.kdnp.hu>.

Lidová strana – hnutí za demokratické Slovensko, Dostupné na:
<http://www.hzds.sk>.

Országos Választási Iroda, Dostupné na: <http://www.valasztas.hu>.

Saskaņas Centrs, Dostupné na: <http://www.saskanascents.lv>.

SDE – Social Democratic Party, Dostupné na: <http://www.sotsdem.ee>.

Sloboda a solidarita, Dostupné na: <http://www.strana-sas.sk>.

Smer – Sociálna demokracia, Dostupné na: <http://www.strana-smer.sk>.

Štatistický úrad Slovenskej republiky, Dostupné na: www.statistics.sk.

The Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia, Dostupné na:
<http://www.mk.gov.lv>.

Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimu komisija, Dostupné na:
<http://www.vrk.lt>.

The Constitution of the Republic of Estonia, Dostupné na:
<http://www.president.ee>.

The Constitution of the Republic of Latvia, Dostupné na: <http://saeima.lv>.

The Constitution of the Republic of Lithuania, Dostupné na:
<http://www.lrs.lt>.

The Fundamental Law of Hungary, Dostupné na: <http://www.mkogy.hu>.

TS-LKD, Dostupné na: <http://www.tsajunga.lt>.

Týžden, Dostupné na: <http://www.tyzden.sk>.

Ústava Slovenskej republiky, Dostupné na: <http://www.concourt.sk>.

Vabariigi Valimiskomisjon, Dostupné na: <http://www.vvk.ee/index.php>.

VIENOTĪBA, Dostupné na: <http://www.vienotiba.lv>.

Zákon č. 333/2004 Z.z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky v znení nehorších predpisov, Dostupné na: <http://www.minv.sk>.

Zatlera Reformu partija, Dostupné na: <http://reformupartija.lv>.

7 RESUME

A Comparative Study of Unicameral Parliaments in Contemporary Central and Eastern Europe.

This thesis, in particular, focuses on the parliaments of Slovakia, Hungary, Estonia, Latvia and Lithuania from the variety of their present electoral systems and party systems point of view. The parliament is one of the basic institutions necessary for the proper functioning of a democratic state. In general, parliaments of various countries differ from each other e.g. in size, organization, function and authority. This is the reason why it is legitimate to divide parliaments into unicameral and bicameral ones. The present work is aimed at unicameral parliaments which exist in Central and Eastern Europe.

The content of the thesis is made up of three main chapters which focus progressively on the definition of a parliament, then on the particular parliaments of selected states and on the general comparison based on the preceding text. The second chapter concerns the general formulation of a parliament and its definition from the point of view of unicameralism and bicameralism. The third chapter, which is divided into five sub-chapters dealing with individual countries, describes the parliaments in general first, then the electoral systems used in particular states, and finally the political parties being in session in the present parliaments. The fourth chapter includes the comparison based on previous material. The fourth chapter thus is the attempt to compare the concrete differences existing among the parliaments of the select countries as well as the general evaluation of advantageousness and disadvantageousness of unicameralism for the political systems of the particular states.

8 PŘÍLOHY

Tabulka č. 1

Parlamentní volby 1990 – 2012 do Národní rady ve Slovensku

1990	Man.	Hl. %	1992	Man.	Hl. %	1994	Man.	Hl. %
VPN	48	29,4	HZDS	74	37,3	HZDS/RSS	61	35
KDH	31	19,2	SDL'	29	14,7	SV	18	10,4
SNS	22	13,9	KDH	18	8,9	MK	17	10,2
KSS	22	13,4	SNS	15	7,9	KDH	17	10,1
EG./MKDH	14	8,7	EG./MKDH	14	7,4	DÚ	15	8,6
DS	7	4,4				ZRS	13	7,4
SZ	6	3,5				SNS	9	5,4
1998	Man.	Hl. %	2002	Man.	Hl. %	2006	Man.	Hl. %
HZDS	43	27	HZDS	36	19,5	SMER	50	29,1
SDK	42	26,3	SDKÚ	28	15,1	SDKÚ	31	18,4
SDL'	23	14,7	SMER	25	13,5	SNS	20	11,7
SMK	15	9,1	SMK	20	11,2	SMK	20	11,7
SNS	14	9,1	KDH	15	8,3	HZDS	15	8,8
SOP	13	8	ANO	15	8	KDH	14	8,3
			KSS	11	6,3			
2010	Man.	Hl. %	2012	Man.	Hl. %			
SMER-SD	62	34,8	SMER-SD	83	44,4			
SDKÚ-DS	28	15,4	KDH	16	8,8			
SAS	22	12,1	OL	16	8,6			
KDH	15	8,5	MOST-HÍD	13	6,9			
MOST-HÍD	14	8,1	SDKÚ-DS	11	6,1			
SNS	9	5,1	SAS	11	5,9			

ANO – Aliancia nového občana; DÚ – Demokratická únia; Eg. – Spolužitie; HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko; KDH – Kresťanskodemokratické hnutie; KSS – Komunistická strana Slovenska; MK – Maďarská koalícia; MKDH – Maďarské kresťanskodemokratické hnutie; MOST-HÍD-strana spolupráce; OL – Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti; RSS – Roľnícka strana Slovenska; SAS – Svoboda a solidarita; SKD – Strana demokratickej koalície; SDKÚ – Slovenská kresťanská a demokratická únia; SDL' – Strana demokratickej ľavice; SMK – Strana maďarskej koalície; SNS – Slovenská národná strana;

SOP – Strana občianskeho porozumenia; SV – Spoločná voľba; ZRS – Združenie robotníkov Slovenska

Zdroj: Šedo, Jakub: 2007. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Štatistický úrad Slovenskej republiky (www.statistics.sk)

Tabulka č. 2

Parlamentní volby 1990 – 2010 do Národního shromáždění v Maďarsku

1990	Man.	Man. %	1994	Man.	Man. %	1998	Man.	Man. %
MDF	164	42,5	MSZP	209	54,2	FIDESZ	148	38,3
SZDSZ	94	24,4	SZDSD	69	17,9	MSZP	134	34,7
FKGP	44	11,4	MDF	38	9,8	FKGP	48	12,4
MSZP	33	8,6	FKGP	26	6,7	SZDSZ	24	6,2
FIDESZ	22	5,7	KDNP	22	5,7	MDF	17	4,4
KDNP	21	5,4	FIDESZ	20	5,2	MIÉP	14	3,6
NEZ.	6	1,6	ASZ	1	0,3	NEZ.	1	0,3
ASZ	2	0,5	LPSZ	1	0,3			
2002	Man.	Man. %	2006	Man.	Man. %	2010	Man.	Man. %
FID/MDF	188	48,7	MSZP	186	48,2	FID/KDNP	263	67,9
MSZP	178	46,1	FID/KDNP	164	42,5	MSZP	59	15,9
SZDSZ	20	5,2	SZDSD	18	4,7	JOBBIK	47	12,2
			MDF	11	2,9	LMP	16	4,2
			MSZP/SZDSZ	6	1,6	NEZ.	1	0,3
			S	1	0,3			

ASZ – Agrární svaz; Fidesz – Svaz mladých demokratů; FKGP – Nezávislá maloroľnícká strana; KDNP – Křesťanskodemokratická strana lidová; LMP – Politika může být odlišná; LPSZ – Liberální občanský svaz; MDF – Maďarské demokratické fórum; MIÉP – Strana maďarské pravdy a života; MPP – Maďarská občanská strana; MSZP – Maďarská socialistická strana; S – Asociace Somogy; SZDSZ – Svaz svobodných demokratů

Zdroj: Országos Választási Iroda (<http://www.valasztas.hu>)

Šedo, Jakub: 2007. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Tabulka č. 3

Parlamentní volby 1992 – 2011 do Riigikogu v Estonsku

1992	Man.	Hl. %	1995	Man.	Hl. %	1999	Man.	Hl. %
I	29	22	KMÜ	41	32,2	EKE	28	23,4
KK	17	13,6	ER	19	16,2	I	18	16,1
RKE	15	12,3	EKE	16	14,2	ER	18	15,9
M	12	9,7	I/ERSP	8	7,9	M	17	15,2
ERSP	10	8,8	M	6	6	E	7	7,6
SR	8	7,1	MKOE	6	5,9	EME	7	7,3
EK	8	6,9	VKR	5	5	EÜRP	6	6,1
RE	1	2,6						
EEE	1	2,4						
2003	Man.	Hl.%	2007	Man.	Hl. %	2011	Man.	Hl. %
EKE	28	25,4	ER	31	27,8	ER	33	28,6
RP	28	24,6	EKE	29	26,1	EKE	26	23,5
ER	19	17,7	IRP	19	17,9	IRP	23	20,5
ERV	13	13	SDE	10	10,6	SDE	19	17,1
I	7	7,3	EER	6	7,1			
M	6	7	ERL	6	7,1			

E – Estonská koaliční strana; EEE – Estonská podnikatelská strana; EER – Estonská strana zelených; EK – Estonský občan; EKE – Estonská strana středu; EME – Estonská lidová strana; ER – Estonská reformní strana; ERL – Estonská lidová unie; ERSP – Estonská strana národní nezávislosti; ERV – Estonská lidová unie; EÜRP – Estonská sjednocená lidová strana; I – Vlastenecký svaz; IRP – Vlastenecký svaz a Res Publica; KK – Bezpečný domov; KMÜ – Koaliční strana a Unie venkova; M – Umírnění; MKOE – Náš domov je Estonsko; RE – Zelení; RKE – Lidová strana středu; RP – Res Publica; SDE – Sociálnědemokratická strana; SR – Nezávislí rojalisté; VKR – Republikánská a konzervativní lidová strana

Zdroj: Šedo, Jakub: 2007. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Vabariigi Valimiskomisjon (<http://www.vvk.ee/index.php>)

Tabulka č. 4

Parlamentní volby 1993 – 2011 do Saeimy v Lotyšsku

1993	Man.	Hl. %	1995	Man.	Hl. %	1998	Man.	Hl. %
LC	36	32,4	DPS	18	15,2	TP	24	21,3
LNNK	15	13,4	LC	17	15	LC	21	18,2
SLAT	13	12	TKLZP	16	14,9	TB/LNNK	17	14,7
LZS	12	10,7	TB	14	12	TSP	16	14,2
LT	7	5,8	LVP	8	7,2	LSDA	14	12,9
TB	6	5,4	LZS/LK/LDP	8	6,4	JP	8	7,4
LKDS	6	5	LNNK	8	6,4			
DPC	5	4,8	TSP	6	5,6			
			LSP	5	5,6			
2002	Man.	Hl. %	2006	Man.	Hl. %	2010	Man.	Hl. %
JL	26	24	TP	23	19,6	VI	33	31,2
PCTVL	25	19,1	LZS/LZP	18	16,7	SC	29	26
TP	20	16,7	JL	18	16,4	ZZS	22	19,7
LZS/LZP	12	9,5	SC	17	14,4	TB/LNNK	8	7,7
LPP	10	9,4	LPP/LC	10	8,6	PLL	8	7,7
TB/LNNK	7	5,4	TB/LNNK	8	6,9			
2011	Man.	Hl. %	PCTVL	6	6			
SC	31	28,4						
ZRP	22	20,8						
VI	20	18,8						
TB/LNNK	14	13,9						
ZZS	13	12,2						

DPC – Demokratická strana středu; DPS – Demokratická strana hospodář; IF – Interfond; JL – Nová éra; LC – Lotyšská cesta; LDP – Lytgalská demokratická strana; LK – Lotyšský křesťansko-demokratický svaz; LNNK – Lotyšské národní hnutí za nezávislost; LPP – Lotyšská první strana; LSDA – lotyšská sociálně demokratická aliance; LSP – Lotyšská socialistická strana; LT – Lotyšská lidová strana; LVP – Strana lotyšské jednoty; LZP – Lotyšská strana zelených; LZS – Lotyšský zemědělský svaz; PCTVL – Za lidská práva a jednotné Lotyšsko; PLL – Pro spravedlivé Lotyšsko; SC – Centrum shody; SLAT – Jednota pro Lotyšsko – Obnova národního hospodářství; TB – Za vlast a svobodu; TKL-ZP – Národní hnutí za Lotyšsko – Zígeristova strana; TP – Lidová

strana, TSP – Strana jednoty lidu; VI – Jednota; ZRP – Zatlersova reformní strana; ZZS – Unie zelených a zemědělců

Zdroj: Centrālā vēlēšanu komisija (<http://web.cvk.lv>)

Šedo, Jakub: 2007. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Tabulka č. 5

Parlamentní volby 1992 – 2008 do Seimas v Litvě

1992	Man.	Hl. %	1996	Man.	Hl. %	2000	Man.	Hl. %
LDDP	73	51,8	TS-LK	70	51,1	SDK	51	36,2
S	30	21,3	LKDP	16	11,7	LLS	34	24,1
LKDP/LDP/LPKT	18	12,8	LCS	13	9,5	NS-LS	29	20,6
LSDP	8	5,7	LDDP	12	8,8	TS-LK	9	6,4
LLES	4	2,8	LSDP	12	8,8	LVP	4	2,8
LTS/NP	4	2,8	NEZ.	4	2,9	NEZ.	3	2,1
LCS	2	1,4	LDP/LTS	3	2,2	LKDP	2	1,4
KDS/LNPJL	1	0,7	LNPJL	1	0,7	LCS	2	1,4
NEZ.	1	0,7	LMP	1	0,7	LLRA	2	1,4
			KDS	1	0,7	KDS	1	0,7
			LLRA	1	0,7	NKS	1	0,7
			LLS	1	0,7	LLAS	1	0,7
			LVP	1	0,7	LNPJL	1	0,7
			LPKTS	1	0,7	MKDS	1	0,7
2004	Man.	Hl. %	2008	Man.	Hl. %			
DP	39	27,7	TS-LKD	45	31,9			
LSDP/NS-SL	31	22	LSDP	25	17,7			
TS/LKD/LPKTS	25	17,7	TPP	16	11,4			
LCS	18	12,8	TT	15	10,6			
LDP/LLS	10	7,1	LRLS	11	7,8			
LVP/NDP	10	7,1	DP-J	10	7			
NEZ.	6	4,2	LICS	8	5,7			
LLRA	2	1,4	NEZ.	4	2,8			
			LLRA	3	2,1			
			LVLS	3	2,1			
			NS	1	0,7			

DP – Strana práce; J – Mladí; KDS – Křesťansko-demokratická unie; LCS – Litevská unie středu; LDDP (LSDP) – Litevská demokratická strana

práce; LDP – Strana liberálních demokratů; LICCS – Liberální unie středu; LK – Litevští konzervativci; LKD – Litevští křesťanští demokraté; LKDP (LKD) – Litevská křesťansko-demokratická strana; LLRA – Volební akce litevských Poláků; LLS – Litevská liberální unie; LMP – Litevská strana žen; LNPJL – Litevská národní strana „Mladá Litva“; LPKTS – Svaz litevských politických vězňů a deportovaných; LSDP – Litevská sociálnědemokratická strana; LTS – Litevská národní unie; LVLS – Lidová unie litevských rolníků; LVP – Rolnická strana Litvy; MKDS – Moderní KDS; NDP – Nová demokratická strana; NKS – Umírněná konzervativní unie; NP – Strana nezávislosti; NS-SL – Nová unie – Sociální liberálové; S – Sajūdis; SDK – Sociálnědemokratická koalice; TPP – Strana národní obnovy; TS – Vlastenecký svaz; TT – Právo a spravedlnost

Zdroj: Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimu komisija (<http://www.vrk.lt>.)

Šedo, Jakub: 2007. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.